

Komplett
Syllabus
A
2004
Tavaszi
Félévre

ELTE-BTK
Filozófiai Intézet

Az esetlegesen előforduló hibákért és hiányosságokért

Elnézést kérünk

Az anyagot folyamatosan frissítjük

A tantárgyi kódok, megnevezések

És egyéb adatok megtalálhatók

A

<http://philosophy.elte.hu/institute/coursehu.html>

oldalon

Lezárva: 2004-02-11

FL-101.01b
Bodnár István: Angol nyelvű szakszövegolvasás
2004. tavasz szemeszter
péntek 10:30-12
II. emelet 208-as terem

E-levélcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A félév során Bernard Williams egy vékony kötetét fogjuk olvasni, hétről-hétre 10-15 oldal terjedelmében. A kurzuson való részvételhez középfokú angol nyelvtudás elengedhetetlenül szükséges.

A szemináriumon a szemináriumi munka, a félév során rendszeresen az óra keretében írt röpzárhelyik, és az évvégi zárthelyi alapján lehet szemináriumi jegyet szerezni.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő

FL-101
Erdélyi Ágnes
2004 tavasz

(Szakszövegolvasás gyakorlat)

Időpont: kedd 10 órától 11 óra 30-ig
Hely: II. emelet 215-ös szoba

Francia szakszövegolvasás

A órákon francia filozófiai szövegeket olvasunk (hallgatók előre megkapják – otthon feldolgozhatják – a szövegeket), és megbeszéljük a szövegek nyelvi és tartalmi problémáit.

Követelmények: a szövegek előzetes feldolgozása alapján aktív részvétel az órákon

Jegyszerzés módja: szemeszter végi zárthelyi dolgozat

Német szakszövegolvasás 1.FL101, FLN 101 szerda 16-18,
Német szakszövegolvasás 2. csüt. 16-18
Joó Mária adj. Fil. Int.

A tárgy két féléves, csak sorrendben lehet teljesíteni. Minden félévben indul mindkettő (változás az előzőekhez képest!). Az 1. félévben óráról órára közösen dolgozunk fel egy mai szakirodalmi cikket, melyet előtte a hallgató otthon lefordít, kiszótáraz. A félév folyamán két zárthelyit kell megírnia (fordítás szótárral), erre és az órai munkára kap jegyet.

A 2. félévben a feldolgozandó szöveg már eredeti filozófiai mű és nem a 20. században íródott. Ebben a második félévben váltakozik a közös fordítás és az egyéni konzultáció. A közös munkára kijelölt szöveg van, az egyéni konzultációra ki-kinek számára fontos szöveget hozza magával és azt fordítja folyamatosan vagy egyes problémás helyeit a tanárral. A félévi jegy megszerzéséhez szintén két zárthelyit kell megírni.

PROPEDEUTIKA 2 (FLN-102; FL-102)

Vezeti: Kelemen János

Hely és időpont: I/228.; szerda 10-11:30

A kurzus célja: a szak különböző tanegységeit gondozó tanárok összefoglaló előadásainak formájában bevezetést nyújt a filozófia szak szisztematikus tárgyainak tanulmányozásához.

A részvétel feltétele: a kurzuson való részvétel nem követel a felvételi anyagon túl előzetes filozófiai ismereteket.

Minden beiratkozott első éves hallgatónak kötelező felvennie.

Értékelés: két évközi zárthelyi dolgozat.

2004. február 11.

Kelemen János Bevezetés

Témakörök:

2004. február 18.

Kelemen János Metafilozófia

(A filozófiai gondolkodás természete és a filozófia mint diszciplína. A filozófia típusai, iskolák és irányzatok. Alapvető álláspontok a filozófiában. Materializmus – idealizmus – neomaterializmus; monizmus – dualizmus; dialektika; realizmus – naiv realizmus – antirealizmus; spiritualizmus, fideizmus; objektivizmus – szubjektivizmus; naturalizmus – fizicizmus – fenomenalizmus; racionalizmus – empirizmus; racionalizmus – irracionálizmus; logiczizmus – pszichologizmus; holizmus – kollektivizmus – individualizmus; dogmatizmus – szkepticzizmus – agnoszticizmus – kriticzizmus; abszolutizmus – relativizmus; szolipszizmus, historizmus – antihistorizmus. A filozófiai problémák természete. A rendszer és a módszer kérdése. A szisztematikus filozófiai elméletek és a filozófiatörténet viszonya. A filozófiai problémák „szubsztantív” és „analitikus” megközelítése. A filozófia, a vallás, a tudományok és a művészetek viszonya. A filozófia főbb részdiszciplínái: metafizika, logika, etika, esztétika, ismeretelmélet, tudományfilozófia, nyelvfilozófia, társadalom- jog- és politikai filozófia, vallásfilozófia, történelemfilozófia. Vita, bizonyítás és érvelés a filozófiában. A filozófia tanulmányozásához szükséges technikai ismeretek: enciklopédiák, kézikönyvek, folyóiratok, szótárak, Internet.

Kötelező olvasmány az előadáshoz: Hegel, Előadások a filozófia történetéről.

Akadémiai Kiadó, Bp. 1977. „A” szakasz: „Az előadáshoz A filozófia történetének fogalma (25-56.). „B” szakasz: „A filozófia viszonya más területekhez” (56-87.).

Az előadáshoz ajánlott kézikönyvek:

- H. J. Störig, A filozófia világtörténete. Helikon, Bp. 1997.

- K. Jaspers, Bevezetés a filozófiába. Európa Kiadó, Bp. 1987.

- G. E. Moore, „Mi a filozófia? In: G. E. Moore, A józan ész védelmében. Magyar Helikon, Bp. 1981. 5-61.

- B. Russell, A filozófia alapproblémái. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1996.
- B. Russell, „a tudományos módszer a filozófiában. In: B. Russell, Miszticizmus és logika. Magyar Helikon, Bp. 1976. 157-201.
- N. Warburton, Bevezetés a filozófiába, Kossuth Kiadó, Bp. 2000.
- Benedetto Croce, „A teologizáló filozófiáról és csökevényeiről”. In: Benedetto Croce, A szellem filozófiája. Gondolat, Bp. 1987. I.-II. 105-118.
- Heinrich Rickert, A filozófia alapproblémái. Európa Könyvkiadó, Bp. 1987. I. fejezet. „A filozófia feladatai és kifejtési módjai”. 13-73.)

2004. február 25.

Bánki Dezső A filozófiai analízis

2004. március 3.

Erdélyi Ágnes Bevezetés a tudományfilozófiába

(Laki János, „Empirikus adatok, metodológia, gondolkodás és nyelv”.

Megtalálható: Laki János /szerk./ Tudomány-filozófia. Bp., Osiris 1998. 7-32. old.)

2004. március 10.

Tatár György Bevezetés a vallásfilozófiába

(Davis, Brian, Bevezetés a vallásfilozófiába, Bp., Kossuth, 1999., Bevezetés + 1. fejezet)

2004. március 17.

Ludassy Mária Természetjog és történelem

(Leo Strauss, Természetjog és történelem, Modern természetjog: Hobbes, Locke)

2004. március 24. ZH 1.

2004. március 31.

Huoranszki Ferenc Bevezetés a metafizikába

2004. április 14.

Bence György Bevezetés a politikai filozófia

2004. április 21.

Orthmayr Imre Filozófiai antropológia és etika

(Spinoza, Politikai tanulmány, 1-3. fejezet)

2004. április 28.

Miklós Tamás Bevezetés a történelemfilozófiába

2004. május 5.

Marno Dávid Analitikus történelemfilozófia

2004. május 12.

Tózsér János Bevezetés az észlelés elméletébe

2004. május 19. ZH 2.

FL-103.01b
Bodnár István: Angol nyelvű szakszövegolvasás
2004. tavasz szemeszter
péntek 10:30-12
II. emelet 208-as terem

E-levelcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A félév során Bernard Williams egy vékony kötetét fogjuk olvasni, hétről-hétre 10-15 oldal terjedelmében. A kurzuson való részvételhez középfokú angol nyelvtudás elengedhetetlenül szükséges.

A szemináriumon a szemináriumi munka, a félév során rendszeresen az óra keretében írt röpzárhelyik, és az évvégi zárthelyi alapján lehet szemináriumi jegyet szerezni.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő

FL-103
Erdélyi Ágnes
2004 tavasz

(Szakszövegolvasás gyakorlat)

Időpont: kedd 10 órától 11 óra 30-ig
Hely: II. emelet 215-ös szoba

Francia szakszövegolvasás

A órákon francia filozófiai szövegeket olvasunk (hallgatók előre megkapják – otthon feldolgozhatják – a szövegeket), és megbeszéljük a szövegek nyelvi és tartalmi problémáit.

Követelmények: a szövegek előzetes feldolgozása alapján aktív részvétel az órákon

Jegyszerzés módja: szemeszter végi zárthelyi dolgozat

Német szakszövegolvasás 1.FL101, FLN 101 szerda 16-18,
Német szakszövegolvasás 2. csüt. 16-18
Joó Mária adj. Fil. Int.

A tárgy két féléves, csak sorrendben lehet teljesíteni. Minden félévben indul mindkettő (változás az előzőekhez képest!). Az 1. félévben óráról órára közösen dolgozunk fel egy mai szakirodalmi cikket, melyet előtte a hallgató otthon lefordít, kiszótáraz. A félév folyamán két zárthelyit kell megírnia (fordítás szótárral), erre és az órai munkára kap jegyet.

A 2. félévben a feldolgozandó szöveg már eredeti filozófiai mű és nem a 20. században íródott. Ebben a második félévben váltakozik a közös fordítás és az egyéni konzultáció. A közös munkára kijelölt szöveg van, az egyéni konzultációra ki-kinek számára fontos szöveget hozza magával és azt fordítja folyamatosan vagy egyes problémás helyeit a tanárral. A félévi jegy megszerzéséhez szintén két zárthelyit kell megírni.

FL-202.01/ET-312.22/ETN-310.22 Bárány István: Parmenidész töredékei G,26
Időpont: péntek 14-15.30 MUK. 42.

Parmenidész, a preszókratikus filozófia egyik legjelesebb képviselőjének a tankölteményét fogjuk eredeti nyelven olvasni. Az óra látogatását elsősorban azoknak javasolnám, akik legalább minimális szinten olvasnak ógörögül, de természetesen azokat is szívesen látom, akik a preszókratikus filozófia iránt érdeklődnek.

Bárány István
egyetemi adjunktus

Művek: Platón: Theaitétosz. Fordítás, jegyzetek, szerkezeti vázlat, tanulmány, bibliográfia. Atlantis kiadó, Budapest, 2001. 267 o.
„Oedipe à Colone: Héroisation et Tragédie.” in Acta Antiqua
Academiae Scientiarum Hungaricae. 36, 1995, 15–37
„Mit kutat a szkeptikosz, avagy szkeptikus volt-e Micimackó?” in
Passim IV (2002).

FL – 203

Filozófiatörténet 2. (Arisztotelész és a hellenisztikus filozófia)

hely, idő: II./208. Kedd 8.30 – 10 h.

A számonkérés módja: írásbeli vizsga.

Arisztotelész

Az arisztotelészi filozófia ontológiai alapvetése a Kategóriák és a Metafizika VII. alapján.

Logika: szillogisztika (I. Analütika) és a tudományos kutatás filozófiája (II. Analütika).

Metafizikai tanítása (Metafizika I, III, IV, VI, XII könyv).

Természetfilozófia (Fizika, A keletkezésről és a pusztulásról)

Lélekfilozófiája (A lélek I –III).

Etika (Nikomakhoszi Etika I, II, VI. könyv)

Politika (Politika I.)

Hellenisztikus filozófia (Epikureizmus, sztoikus filozófia, szkeptikus filozófia)

Epikurosz természetfilozófiája, etikája és ismeretelmélete.

Sztoikus természetfilozófia, etika és ismeretelmélet.

Szkeptikus nézetek a megismerésről.

Irodalom

Tankönyvek:

Sir David Ross: Arisztotelész. Osiris, Bp. 1996.

A. Long: Hellenisztikus filozófia. Osiris, Bp. 1998.

Szövegek

Steiger K. (ford.): A cinikus és a megarai filozófia (Görög gondolkodók 3.) Kossuth, Bp. 1994.

Lautner P. (ford.) A kürénéi hedonizmus (Görög gondolkodók 4.) Kossuth, Bp. 1995.

Arisztotelész

Kategóriák, Herméneutika (több kiadása is van)

Metafizika III, IV, VI, VII, VIII és XII. könyv. A VII. könyvet ajánlatos a Gond 1. számában megjelent fordításban tanulmányozni, a többi könyv esetében valamely idegennyelvű fordítás feldolgozása ajánlott.

A keletkezésről és pusztulásról (Magyar Filozófiai Szemle 1988/3-4)

A lélek (in: Arisztotelész, Lélekfilozófiai írások. Európa, Bp. 1988)

Nikomakhoszi Etika (Szabó Miklósnak Simon Endrétől korrigált fordításában – először: Helikon, 1979 – ajánlatos olvasni.

Politika (több kiadása is van)

Hellenisztikus filozófia

Epikurosz levelei (in: Filozófiai Szöveggyűjtemény, szerk. Simon Endre.

Tankönyvkiadó, 1959. (több kiadása is van) I. kötet.

Sztoikus etikai antológia. Gondolat 1983. 5-32. old., 337-415. old.

Epiktétosz Kézikönyvecskéje (több kiadás)

Marcus Aurelius Elmélkedései (több kiadás)

Sextus Empiricus: A pürrhónizmus alapvonalai, in: Antik szkepticizmus. Atlantisz 1998.

Bene László adjunktus

FL-204 (G 26) Arisztotelész etikája, A/B csoport
hétfő 9.30-11.00

Az órán Arisztotelész etikájának problémáit vizsgáljuk a Nikomakhoszi etika alapján, párhuzamos szövegek bevonásával. Az elemzés szempontjai a következők. Mi a viszonya Arisztotelésznek elődei etikai tanításához, jelesül a szókratészi etikai intellektualizmusához és Platón metafizikai alapozású etikájához? Hogyan alkalmazza filozófiájának alapfogalmait etikai összefüggésben? Mi az arisztotelészi etika fogalmi szerkezete, és milyen elemzését kapjuk az emberi cselekvésnek, melyen az etikai tanítás alapul? A szeminárium a Filozófiatörténet 2. vizsgára való felkészülést segíti. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel és referátum tartása. Az osztályzás a referátumot továbbfejlesztő szemináriumi dolgozat alapján történik.

Tematika:

1. Arisztotelész filozófiai módszertana
2. Arisztotelész pszichológiai modellje a De animában és az etikai írásokban
3. A Jó ideája platóni koncepciójának kritikája
4. Észbeli és erkölcsi erények
5. Morális felelősség
6. A proaireszisz fogalma
7. Az igazságosság
8. A gyakorlati okosság és az erkölcsi erény
9. A fegyelmezetlenség (akraszia) problémája; Szókratész és Arisztotelész
10. A barátság
11. A jó és a gyönyör; kapcsolódási pontok a platóni etikához
12. A teoretikus életforma

FL-204.02

Bodnár István: Arisztotelész-szeminárium

2004. tavaszi szemeszter

péntek 12-1:30

Hely: II. em. 208

február 13.: Bevezetés

február 20., 27. és március 5.: Kategóriák és Herméneutika

március 12.: Metafizika IV.1-2

március 19., 26 és április 2.: Fizika VIII. könyv

április 23. és 30: A lélek, II. könyv

május 7., 14. és 21.: Níkomakhoszi Etika

A szemináriumon szemináriumi jegyet lehet szerezni. Ehhez a szemináriumi munkán túl a az egyes témaegységek végén esedékes zárthelyiket kell megírni, és a félév végén rövid (5-10 oldalas) dolgozatot kell benyújtani.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő.

FL-204.03/ET-106/b/ETN-106.02

Bárány István: Antik szövegolvasás.

Bevezetés Arisztotelész metafizikai szövegeibe G, 26

Időpont: péntek 11-12:30 MUK. 42.

A félév során olyan Arisztotelész szövegeket fogunk tanulmányozni, amelyek a filozófus által „elsődleges filozófiának” nevezett témakörrel foglalkoznak. Ezek a metafizikai, episztemológiai szövegek különböző művekben, s nem kizárólag a Metafizikában, találhatók. E fontos szövegek némelyikének sajnálatos módon nincs elfogadható magyar fordítása, így kénytelenek leszünk angol (stb) nyelvű változatot használni.

A jegyszerzés feltétele: rendszeres órai munka.

FL 204, FLN 204

Arisztotelész: Nikomakhoszi etika, szeminárium

Joó Mária adj.

hétfő 14-16

A szeminárium a fil.tört.2 vizsgára való felkészüléshez ad segítséget. Arisztotelész etikai tanait ismerjük meg elsősorban a Nikomakhoszi etika /NE/ alapján. Közösén feldolgozzuk a mű nagészét (kivéve a 3-4.könyvet), egy-egy probléma kapcsán kitekintve a másik két Etikára: az Eudemoszi etikára /EE/ és a Nagy etikára /MM/. A főbb problémákból néhányat felsorolok: a praxisz /cselekvés/ és poiészisz /létrehozó tevékenység/ megkülönböztetése; Platón-kritika a Jóról szóló fejtegetések kapcsán: az erény mint közép fogalma; az okosság /phronészisz/, melyet A. elkülönít a tudománytól /episztémé/ és bölcsességtől /szophia/; a barátság; a teoretikus és a cselekvő-politizáló életforma. A félév végén Arisztotelésznek a modern filozófiában betöltött szerepét, aktualitását szeretném röviden bemutatni Gadamer, Heidegger és Hannah Arendt esetében.

Gyakorlati jegyet a szemináriumon való rendszeres részvétellel és egy házidolgozat megírásával lehet szerezni. A dolgozat megírásához segítséget ad egy külön szakirod. jegyzék (fél_v elején kiosztásra kerül) valamint található egy a Höffe-kötetben is (l. lent b/ pontnál.)

Kötelező:

NE, Szabó M. ford. Simon E. jegyzeteivel, Bp.1987

Steiger Kornél: Polisz, egyén, erény. A NE gondolatmenete és szerkezete.

Világosság 1979/6

D. Ross: Arisztotelész, Bp. 1996

J. Barnes: Ariszt. Bp. 1996 megfelelő fejezetei

Ajánlott:

a/ NE kétnyelvű kiadás, Szabó M.ford. és jegyz. Parthenon, Bp. 1942

Eudemoszi etika, Nagy etika ford. Steiger K. Bp. 1975

Kommentáros szövegkiadások /Dirlmeier, Gigon németül, Burnet, Grant angolul, Tricot franciául/, adataikat l. Simon E. utószavában/

b/ O. Höffe hg. Arist. Nikom. Ethik, Klassiker auslegen Berlin 1995 angol, ném. cikkgyűjt.

A. Rorty ed. Essays on Arist. Ethics, Berkeley 1980

Überweg:Grundriss der Geschichte der Philos.I Ältere Akademie, Aristoteles, Peripatos. legújabb kiadása hg. Flashar 1983

I. Düring: Aristoteles, Heidelberg 1966

Gadamer: A jó ideája. Platón-Arisztotelész in: Gadamer: A filozófia kezdete Bp. 2000 Osiris

c/Gadamer: Igazság és módszer 221-228. o. Ariszt. hermeneutikai aktualitása

F. Volpi: Ittlét mint praxis. Ariszt. gyakorlati filozófiájának heideggeri elsajátítása és radikalizálása, Magy. Fil. Szemle 1991/6

Márkus György: Praxisz és poiészisz. Ariszt.-reneszánsz. Magy. Fil. Szemle 1992/1-2

Hannah Arendt: The Human Condition, Chicago 1958, német kiadás: Vita activa oder vom tätigen Leben, München 1967

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz
Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
2. Skolasztikus filozófia

FL – 205 előadás
FLN – 205

Időpont: hétfő 8:30 – 10 h

Hely: Múzeum krt. I. ép.

Követelmények: heti kérdések emailen (40%), három rövid írásos teszt (60%)

Elérhetőség: gereby@eudoramail.com

Fogadóóra: hétfő 10-11, kedd 10-11.

Előfeltétel: Fil.tört. II.

Az előadás a középkori filozófiatörténet második, a latin Nyugaton zajló szakaszát tárgyalja. Ez a periódus a Karoling korról kezdődik (kb. i.sz. 800) és tart a reformáció kezdetéig. Ekkor önállósul a latin teológiai hagyomány, illetve a következő évszázadokban jön létre a nyugati világ filozófia-teológiai hagyománya. A 12 szd. derekától megjelennek az egyetemek, és kialakul a "skolasztikus módszer". Az arisztoteliai paradigma sajátos formáját hozzák létre az 1277-es párizsi elítélések. A következő témacsoportokról lesz szó:

Eriugena és a karoling reneszánsz.

Anselm és a dialektikusok. Az "ontológiai" istenérv.

Abelardus, Gilbertus Porretanus, Petrus Lombardus és a viktorinusok.

A egyetemi kontextus: a questio, a kommentár és a tudás szervezete.

Aquinói Tamás I. A létezőről és a lényegről.

Aquinói Tamás II. A világ örökkévalóságáról. Pecham és Scotus.

Aquinói Tamás III. A lélek.

Scotus I. Az individuum.

Ockham I. A teológia, mint tudomány.

Geraldus Odonis: a visio beatifica.

Cusanus és a skolasztikus paradigma vége.

Bene László adjunktus

FL-206.01 (G 2ó) Az újplatonizmus
szerda 9.30-11.00

Az újplatonizmus az az iskola, mely a későbbi korok számára a hellén filozófiai kultúra egészét közvetítette; emellett mindvégig eleven hatóerő maradt a középkor és a reneszánsz folyamán. A legutóbbi évtizedek kutatásainak fényében egyre nyilvánvalóbb, hogy ez az irányzat nem kizárólag történeti jelentősége vagy spekulatív metafizikája és misztikája miatt tarthat számot érdeklődésünkre: az újplatonikus filozófusok a logikában, a természetfilozófiában és az etikában is eredeti és finom érveléssel alátámasztott teóriák sokaságát dolgozták ki. A szemináriumon megvizsgáljuk a görög újplatonizmus centrális tanításait elsősorban Plótinosz írásai alapján, valamint áttekintjük a platonikus hagyomány további történetének néhány fontos állomását. A szeminárium a Filozófiatörténet 3. vizsgára való felkészülést segíti. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel és referátum tartása. Az osztályzás a referátumot továbbfejlesztő szemináriumi dolgozat alapján történik.

Tematika:

1. "Nagy rendszerek" a keresztény gondolkodásban és a pogány filozófiában: Órigenész és Plótinosz
2. Az újplatonizmus vallási-etika motívumai: a lélek alászállása és visszatérése
3. Az újplatonizmus vallási-etika motívumai: negatív teológia és a transzcendencia pozitív koncepciója
4. A metafizikai modell
5. Test és lélek. A lélek készségei
6. Az intellektus elmélete
7. Etikai fogalmak teológiai alkalmazása: Isten szabadsága és akarata
8. Porphüriosz és Marius Victorinus
9. Proklosz és Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitész
10. Ágoston 1.
11. Ágoston 2.
12. Boethius

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz
Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
Skolasztikus filozófia szeminárium.
FL – 206.02 a-b
FLN – 206.05 a-b

Időpont: kedd 8:30 - 10 h és szerda 8:30-10 (A és B csoportokban)
Hely: Múzeum krt. I. ép.
Követelmények: részvétel a vitákban (50%), és egy dolgozat a listáról választott mű feldolgozásából (50%)
Elérhetőség: gereby@eudoramail.com
Fogadóóra: hétfő 10-11, kedd 10-11.
Előfeltétel: nincs

A szeminárium egy később megadandó olvasmánylistát dolgoz fel. Minden hallgató a jegyért egy szemináriumi előadást tart, illetve vázlatot ad le a félév végéig. A jegy másik felét az órai vitákon való részvétel illetve a folyamatos készülés alapján kapja.

Borbély Gábor kand., OM
Geréby György doc.,
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz

Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
Skolasztikus latin szövegolvasás
FL – 206.03 szeminárium
FLN – 206.04

Időpont: szerda 17-18:30

Hely: I. ép. 210

Követelmények: órai aktivitás (100%)

Elérhetőség: gereby@eudoramail.com

Geréby György fogadóórája: hétfő 10-11, kedd 10-11.

Előfeltétel: alapszintű latin tudás

Az órán Bonaventura és Aquinói Tamás szövegeket fogunk olvasni latinul. A szoros szövegolvasás és értelmezés során elsajátítjuk a középkori filozófiai latin alapvető terminológiáját illetve nyelvi formájának elemeit. A szövegek grammatikai szempontból nem bonyolultak. Nehézségük a skolasztikus “szlengből”, illetve az elméleti háttérből fakad.

FLN-206.07; FL-206.04

Kaposi Márton

RENEZÁNSZ ESZTÉTIKÁK

Az előadások és szövegelemzések célja: a reneszánsz kor esztétikai gondolkodásának vázlatos áttekintése és legjellemzőbb újdonságainak kiemelése. Ennek formája: egyrészt bizonyos reprezentatív és koncepciózus gondolkodók, illetve elméletalkotó művészek esztétikai nézeteinek rövid bemutatása (Petrarca, Boccaccio, Alberti, Leonardo, Dürer, Ficino, Castelvetro, Lomazzo, Patrizio, Bruno, Sidney, Montaigne és mások), másrészt a legjellemzőbb viták ismertetése (hagyomány és újítás, természetutánzás és eredetiség, idealizálás és valósághűség, művészeti ágak és műfajok hierarchiája, művészi kifejezőeszközök problémája stb.).

Irodalom

Szöveggyűjtemények

Koltay-Kastner Jenő (szerk.): Az olasz reneszánsz irodalomelmélete. (Bp., Akadémiai K., 1970.)

Klaniczay Tibor (szerk.): A manierizmus. (Bp., Gondolat K., 1982.)

Tanulmányok

Blunt, Anthony: Művészet és teória Itáliában. 1450 - 1600. (Bp., Corvina K., 1990.)

Vasoli, Cesare: A humanizmus és a reneszánsz esztétikája. (Bp., Akadémiai K., 1983.)

Hauser Arnold: A modern művészet és irodalom eredete. A manierizmus fejlődése a reneszánsz válsága óta. (Bp., Gondolat K., 1980.)

Akik az órákat látogatni óhajtják, részletesebb irodalmi tájékoztatást kapnak.

D. Kaposi Márton

208.01

Boros Gábor

FL-208.02/EC
FLN-208.05/EC

Malebranche: Entretiens sur la métaphysique, sur la religion et sur la mort /
Beszélgetések a metafizikáról, a vallásról s a halálról

Örvendetes módon elkészült az első, magyar nyelvű Malebranche-fordítás, s e fordítás kiadásra előkészítése kiváló alkalom arra, hogy alaposan elemezzük mindazt, amire e mű alkalmat ad: magát a művet, amely Malebranche fő filozófiai nézeteinek legösszefogottabb előadása; az okkazionalizmus gondolkodásmódját, melynek Malebranche az egyik legfontosabb, emblematisz képvisele; a XVII. század második felének s a kezdődő XVIII. századnak filozófiai gondolkodásának általános jellegzetességeit, melyek nem csekély mértékben térnek el mind a XVII. század első felének-közepének, mind a felvilágosodás századának gondolkodói törekvéseitől, módszereitől; s végül fordítástechnikai tanulságok is levonhatók az alapvetően nem rossz fordítás polírozása közben.

A szeminárium jegy megszerzésének feltétele: aktív részvétel a szeminárium munkájában (nem eleve kizért, hogy valaki csak magyar nyelvtudás birtokában legyen aktív résztvevő, de nagyon ajánlott ha nem is a francia, de legalább az angol nyelv olvasási szintű ismerete), valamint két referátum tartása (a létszámtól függően vagy csak a mű egy-egy fejezetéből, vagy egy fejezetből s egy cikkből a másodlagos irodalomból).

A magyar szöveget mindenkinek rendelkezésére bocsátom elektronikus formában, s lehetőség szerint mindenkinek lesz francia/angol szövege is.

Emócióelméletek a XVII. században

A XVII. századi filozófusok elméleteit az emóciókról (szenvedélyekről, affektusokról) alapvetően meghatározta meggyőződésük arról, hogy a valóság egésze elvileg hozzáférhető az emberi megismerőképességek számára. Ebből következett, hogy a valóság egészének szerkezetét rögzíteni törekvő rendszerek az emberi emóciókat is rendszeresen igyekeztek tárgyalni, azaz egyrészt levezethetőségi hierarchiát próbáltak megállapítani minél kisebb számú elemi emóció s az összes többi közt, másrészt az egyes emóciók meghatározását igyekeztek a bennük rejlő kognitív komponensre hivatkozva megadni. Külön kérdés azután az értékszempont bevitele az alapvetően leíró jellegű vizsgálódásokba („az emberek – ,ahogyan vannak” [Hirschmann]) a kognitív komponens vagy az individuum illetve a közösség érdekének vezérfonala mentén.

A félév során ennek a három szempontnak az érvényesülésével foglalkozunk majd, miközben megvizsgáljuk a század fő gondolkodóinak emócióelméleti fejtegetéseit általánosságban valamint egyes affektusok vándorlását egyik rendszerből a másikba. A szemináriumi jegy megszerzésének feltétele a folyamatos, aktív részvétel a szeminárium munkájában, egy szóbeli referátum megtartása (az ajánlott olvasmányokból), továbbá a záró zárthelyi megírása (a kötelező olvasmányokból). Tematikánk a következő lesz:

Általános bevezetés: az ember, ahogyan van – Machiavelli, Montaigne

A világ megérthetősége a matematiko-fizikai észrendszer keretei közt:

varázstalanítás – az emóciók humanizálása

Descartes: szenvedélyek és emóciók fiziko-fiziológiai rendszere; esetleges politikai alkalmazás

Hobbes: szenvedélyelmélet mint a mozgó testek tudománya; szükségszerű politikai alkalmazás

Spinoza: az affektusok geometriai rendszere; szükségszerű közösségi-politikai alkalmazás

Leibniz: szenvedélyelmélet mint természetjogi rendszer

Locke: szenvedélyek, nevelés, törvények

Conatus, endeavour, törekvés, vágy, kívánság

Öröm és szomorúság

Szeretet mint önszeretet

Szeretet mint barátság és mint nemeslelkűség

Értelmi szeretet

Zárthelyi

Kötelező olvasmányok:

Machiavelli: A fejedelem, XV-XVIII., XXV. fej.

Montaigne: Esszék, I/II: A szomorúságról, I/XVIII: A félelemről, I/XXVIII: A barátságról, II/XXXI: A haragról

Molière: Don Juan, A mizantróp

Descartes: A lélek szenvedélyei

Descartes: Levelei Chanut-nek, 1647. február 1., 1647. június 6. (in: Descartes: Test és lélek, morál, politika, vallás. Budapest: Osiris, 2000. 224-236., 248-254. o.)

Hobbes: Leviatán, 1-3., 6-8., 10-11., 13. fejezet.

Spinoza: Etika, II. rész 40. tétel – V. rész 42. tétel

Locke: Értekezés az emberi értelemről, II. könyv, XX. fejezet, XXI. fejezet. 29-72. cikkely, XXVIII. fejezet.

Ajánlott olvasmányok:

Malebranche: Traité de l'amour de Dieu

Általánosságban:

Susan James: Passion and Action. The Emotions in Seventeenth-Century Philosophy. Oxford: Clarendon Press, 1999.

Julia Kristeva: Histoires d'amour Paris: Denoel, 1983., Ratio diligendi ou le triomphe du propre. 216-240. (Tamástól Spinozáig az önszeretet kapcsán.)

Niklas Luhmann: Szerelem / Szenvedély. Az intimitás kódolásáról. Budapest: József Attila Műhely, 1997. 17-110. (Elsősorban a 17. századi irodalom felől vizsgálódik.)

Albert O. Hirschman: Az érdekek és a szenvedélyek. Politikai érvek a kapitalizmus mellett annak győzelme előtt. Bp.: József Attila Műhely, 1998. 13-55. (Szenvedélyek és gazdasági cselekvés.)

Susan James: Az emóció szerepe a scientia kutatásában in: Boros Gábor & Schmal Dániel (szerk.): Kortársunk Descartes. Bp.: Áron, 2000. 255-274. o.

Susan James: „Explaining the passions: passions, desires, and the explanation of action“ in: The Soft Underbelly... 17-33. o.

John Sutton: „Controlling the passions: passion, memory, and the moral physiology of self in seventeenth-century neurophilosophy“ in: The Soft Underbelly..., 115-146. o.

Több szerzővel és témával kapcsolatban:

Boros Gábor (szerk.): Ész és szenvedély. Filozófiai tanulmányok a XVII-XVIII. századról. Bp.: Áron, 2003.,

Stephen Gaukroger (szerk.): The Soft Underbelly of Reason. The Passions in the Seventeenth Century. London: Routledge, 1998.

Descartes-ról:

Denis Kambouchner: „A szeretet fogalma Descartes-nál & Boros Gábor: Descartes és a testi szeretet“ in: Ész és szenvedély

Dékány András: „A karteziánus lélek „titkos“ és „intellektuális“ örömről“ in: Ész és szenvedély

Boros Gábor: „A szeretet mechanikája“ in: B.G.: A mozgástörvényektől Isten értelmi szeretetéig. Bp.: Áron: 2003., 99-151.

Uő: „Descartes, Molière, Heidegger – a szeretet mechanikai paradigmája“ in: Pro Philosophia Füzetek 35., 89-102.

Philippe Hamou: „Descartes: Le théâtre des passions“ in: Etudes Epistémè, no 1 (2002) (BG-től megkapható!)

Geneviève Rodis-Lewis: La morale de Descartes Paris: Puf, 1962., Ch. III.: „L'union de l'âme et du corps et la maîtrise des passions“ 52-80. o.

Jean-Marie Beyssade: Etudes sur Descartes Paris: Seuil, 2001., „La classification cartésienne des passions“ 323-336. o.; „De l'émotion intérieure chez Descartes à l'affect actif spinoziste“ 337-364. o.

Hobbes-ról:

Christine Chwaszcza: „Anthropologie und Moralphilosophie im ersten Teil des Leviathan“ in: W. Kersting (szerk.): Thomas Hobbes, Leviathan oder Stoff, Form und Gewalt eines bürgerlichen und kirchlichen Staates. Berlin: Akademie-Verlag, 1996., 83-108.

Spinozáról:

Chantal Jaquet: „Miképp szakított Spinoza Descartes-tal az affektusokat illetően az Etika 3. részében?“ in: Ész és szenvedély

Pierre-Francois Moreau: „A spinozizmus mint a szenvedélyek politikája“ in: Ész és szenvedély

Wolfgang Bartuschat: „Ész és affektivitás Spinozánál“ in: Boros Gábor (szerk.): Individuum, közösség és jog Spinozánál. Bp.: Áron, 2000., 167-182. o.

Tengelyi László: „Törekvés és vágy Spinoza etikájában“ in: Individuum ..., 183-194. o.

Vajda Mihály: „Legyôzheti-e az ész a szenvedélyeket?“ in: Ész és szenvedély

Boros Gábor: Spinoza és a filozófiai etika problémája. Bp.: Atlantisz, 1997., 133-162. o. („Az affektusok és a rendszer“), 163-239. o. („A jól megalapozott etika“)

Laurent Bove: „Theorie de l'amour propre et de l'orgueil“ in: Studia Spinozana 8 (1992), 69-94.

Leibniz-ról:

Wolfgang Röd: „A szenvedélyek leibniz-i értelmezése“ in: Ész és szenvedély

Patrick Riley: Leibniz' Universal Jurisprudence. Justice as the Charity of the Wise Cambridge, Mass., London: Harvard UP., 1996. 141-198. o. szövege is.

Fehér M. István:
(FL 209, FLN 209)
Az idealizmus alakváltozásai Kanttól Hegelig

Az óra a német idealizmus kibontakozását két szélsőséges interpretációs álláspont között igyekszik vázolni, melyek az arra a kérdésre adott eltérő válaszok szerint artikulálódnak, hogy a német idealizmus vajon meghaladta-e Kantot, avagy visszaesett-e mögé. Az egyik (jórészt hegelianus vagy hegelianus-marxista) interpretációs álláspont szerint lineáris fejlődés, előrehaladás áll fenn Kanttól Hegelig, s ez utóbbi alkotja a filozófiatörténet ezen korszakának -- avagy egyenesen az egész filozófiatörténetnek mint olyannak -- a csúcspontját; a másik (ezzel homlokegyenest ellentétes) álláspont szerint a német idealizmus valójában a filozófia tudományos vonulatától való elhajlást, Kant mögé való visszaesést, a Kant által meghaladott dogmatikus metafizikához való visszatérést képvisel (Karl Popper). Az idealizmus önértelmezésén belül is nem jelentéktelen különbségek mutatkoznak egyfelől a kanti-fichtei, másfelől a schellingi-hegeli felfogás között, de még Kant és Fichte, ill. Schelling és Hegel idealizmus-értelmezése is jellegzetes eltéréseket mutat.

Az óra szövegelemzések, szemelvények értelmezése révén kívánja szemléltetni a vonatkozó filozófusok álláspontját, s igyekszik eligazítást nyújtani a filozófiatörténeti korszak fogalomvilágában, nyelvezetében, világlátásában, elsősorban olyan fogalmak tükrében, mint „idealizmus”, „kriticismus”, „dogmatizmus”, „tudománytan”, „természetfilozófia”, „azonosságfilozófia”, „rendszer”, „abszolútum” stb. Az óra kitekintő jelleggel vázolni igyekszik Kantnak és a német idealizmusnak a felvilágosodáshoz való viszonyát is, s alkalmanként válaszlehetőségeket próbál fölkinálni arra a kérdésre, vajon mai perspektívából szemlélve mit mond nekünk a filozófiatörténet ezen korszaka.

A kurzust 4 órás szemináriumok formájában tartom kéthetenként szerdán 10–14h között. Időpontok: 2004. feb. 18., márc. 3., 17., 31., ápr. 21., május 5., 19.

IRODALOM

Kant: A tiszta ész kritikája. Előszó a II. kiadáshoz, Bevezetés.

Kant: "Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?", "Tájékozódni a gondolatok között: Mit is jelent ez?", in: A vallás a pusztaság határain belül és más írások, szerk. Vidrányi Katalin, Bp. Gondolat, 1974. 80–89., 109–127. o.

Kant: Pölitz-féle metafizikai előadások. In: uő., A vallás a pusztaság határain belül. 128–133. o.

Kant: "A fakultások vitája". In: Kant: Történetfilozófiai írások. Budapest: Ictus, 1997.

Fichte: Első és Második Bevezetés a tudománytanba (Fichte: Válogatott filozófiai írások, Gondolat 1981, 19–127; ajánlott: Az ember rendeltetése uo.)

Schelling: A transzcendentális idealizmus rendszere (Gondolat 1983, részletek, ajánlott), Bruno (Helikon 1974, 1–70). "Filozófiai levelek a dogmatizmusról és a kriticismusról", ford. Weiss János, Magyar Filozófiai Szemle 1997/3–4, 544. skk. o.). 541–594.

Schelling: Filozófiai vizsgálódások az emberi szabadság lényegéről és az ezzel összefüggő tárgyakról. Twins, Bp. 1992. 33–130. o.

Schelling: Vorlesungen über die Methode des akademischen Studiums. Schellings sämtliche Werke. Hrsg. K.F.A. Schelling, Bd. V, 207–352. o. (= Schröter-kiadás, III.

Hauptband). Magyarul: Előadások az akadémiai stúdiumok módszeréről. Magyar Filozófiai Szemle XXIX, 1985/5–6, 815–905.

Hegel: "Frankfurti rendszertöredék", Ifjúkori válogatott írások, Gondolat 1982, 137–141.

Hegel: A szellem fenomenológiája. Előszó és Bevezetés, Akadémiai 1973, 9–56.

Ajánlott szekundér irodalom:

Heidegger: Schellings Abhandlung über das Wesen der menschlichen Freiheit, részletek (Tübingen 1971, magyarul: Magyar Filozófiai Szemle 1989/4 ill. Schelling tanulmánya az emberi szabadságról, ford. Boros Gábor. Twins 1993.); "Hegels Begriff der Erfahrung" (a Holzwege c. kötetben), O. Pöggeler: "A szellem fenomenológiájának kiindulópontja és fölépítése" (Magyar Filozófiai Szemle 1990/1–2); Heidegger: "Hegels Begriff der Erfahrung" (a Heidegger: Holzwege c. kötetben), Schelling. Eine Einführung in seine Philosophie. Hrsg. von H.–M. Baumgartner. Alber, Freiburg/München 1975. O. Pöggeler: "A szellem fenomenológiájának kiindulópontja és fölépítése". In: Magyar Filozófiai Szemle 1990/1–2.; Fehér M. István: "Rendszer, szabadság, intellektuális szemlélet. Kant és a német idealizmus néhány alapproblémája". In: Magyar Filozófiai Szemle 1982/3; "Zur Auseinandersetzung von Fichte und Schelling. Hermeneutische Überlegungen im Anschluß an die Untersuchungen R. Lauths". Mesotes. Zeitschrift für philosophischen Ost–West–Dialog III, 1993/1, 98–117. old.; Zeit und Freiheit: Schelling, Schopenhauer, Kierkegaard, Heidegger. Hrsg. I. M. Fehér, W. G. Jacobs. Budapest 1999.

Hegel: Enciklopédia III. Szövegolvasó szeminárium
FLN-210.01, 2004 tavaszi félév, szerda 12 ó.

A félév során feldolgozott részletek Hegel művéből (Akadémiai Kiadó 1968):

- Bevezetés
- A szubjektív szellem-ből: 388-390 §, 413-439 §.
- Az objektív szellem-ből: 503-552 §,
- Az abszolút szellem-ből: 556- 577 §.

Az ajánlott másodirodalomból:

Taylor, Ch.: Hegel. Cambridge University Press 1975.

Kaufmann, W.: Hegel: A Reinterpretation. University of Notre Dame 1978.

Bloch, E.: Subjekt-Objekt. Frankfurt/M. 1962.

Hösle, V.: Hegels System.II, Hamburg 1988. (VI.,VII.,VIII.fej.)

Fetscher, I.: Hegels Lehre vom Menschen. Stuttgart-Bad Cannstatt 1970.

Wood, A.: Hegel's Ethical Thought. Cambridge University Press 1990.

Gyakorlati jegy alapja: min. 8 oldalas dolgozat készítése a mű valamely fejezetéhez kapcsolódó, szabadon választott témából.

FL-210.02
AZ IFJÚ HEGEL FILOZÓFIÁJA
2004 tavaszi félév, szerda 14 óra

A kurzus Hegel gondolkodói pályájának indulásával, "A szellem fenomenológiája" keletkezését megelőző időszak szellemi környezetével és jelentősebb írásaival foglalkozik. Tárgyalja Hegel viszonyát filozófus kortársaihoz - elsősorban Fichtéhez, Schellinghez, Hölderlinhez - , a korai évek sokrétű problematikáját, rendszerelképzeléseit, az első műveket és töredékeket. "A szellem fenomenológiája" alapproblémáinak felvetésével előkészít a mű tanulmányozására.

Tematika: 1. Tübingeni évek; "A keresztény vallás pozitivitása"; Hegel Bernben. - 2. "A kereszténység szelleme"; frankfurti évek. - 3. Jéna: Differenzschrift, szkepticizmus-tanulmány. - 4. Hegel, Schelling, Hölderlin és a felvilágosodás.- 5. Jénai reálfilozófia", "Németország alkotmánya", Hegel népideálja. - 6. "A szellem fenomenológiája" alapkérdéseiről (bizonyosság, igazság, abszolútum, módszer, tudat, öntudat, értelem, ész, morál, művészet, vallás).

Olvasandó irodalom:

1. Hegel: Ifjúkori művek. Gondolat 1982.- részletek
2. Hegel-Schelling: Hit és tudás. Osiris- Gond 2001. (Szkepticizmus- tanulmány vagy Hit és tudás)
3. Hegel: A szellem fenomenológiája. (Előszó, Bevezetés) Akadémiai 1979.

Ajánlott:

Nyizsnányánszky F. (szerk.): Bevezetés "A szellem fenomenológiája" tanulmányozásához. (A fil. időszerű kérdései/69. MM. Bp. 1986.)
Tanulmányok a Gond különszámából (Gond 11, Debrecen, 1996)

Németül:

Hegel: Gesammelte Werke Bd. I.: Frühe Schriften I. Hamburg 1989.
Jamme-Schneider (szerk.): Der Weg zum System. Materialien zum jungen Hegel, Frankfurt/M. 1990.
Düsing: Jugendschriften. In: Pöggeler (szerk.): Hegel. Freiburg/München 1977. 28-42.
Bloch: Geburt der Werke und das Lehrwort. In: Subjekt-Objekt. Frankfurt/M. 1962. 44-59.

Angolul:

Harris: Hegel's Development. Oxford 1972.
Taylor: Hegel. Cambridge University Press 1975.
Pinkard: Hegel's Phenomenology. Cambridge University Press 1996.
W. Kaufmann: Hegel. A Reinterpretation. II-III. fejt. University of Notre Dame Press 1965.

Gyakorlati jegy alapja: min. 8 oldalas dolgozat készítése a témakörből valamely Hegel-mű alapján.

Nem véletlen, hogy a címben az „irányzatok” és nem a szigorúbb és zártabb jelentést sugalló „iskola” vagy éppenséggel „iskolák” kifejezés szerepel. Az ui. önmagában is elgondolkodtató tünet amit általában a fenomenológiai látásmód iránti rendkívüli affinitásként tapasztalhatunk korunk filozófiáiban, tudományában, kultúrájában, így a különböző vallásfilozófiákban is. Már az is kérdéses, hogy beszélhetünk-e, s ha igen milyen értelemben, önálló iskolákként felfogott vallásfenomenológiákról. Ugyanakkor az sem kétséges, hogy ha a fenomenológiát módszerként tekintjük annak számos variációjával találkozhatunk, s ezért mint ilyen is önálló vizsgálatot érdemel. Hogy mindez milyen összetett s nehezen megközelíthető problémákat jelent, arról akkor is meggyőződhetünk ha kézbe vesszük Mezei Balázs „Zárójelbe tett isten” c. könyvét /Osiris, Bp. 1997/, amit a magam részéről akkor is feltétlenül ajánlok, ha a jelen kurzus természetesen nem vállalkozhat a benne található elmélyült gondolatmenetek részletes áttekintő elemzésére. /Legyen szabad a figyelmet etekintetben elsősorban a könyv 10. számú, befejező fejezeteire irányítanom/.

E kurzus során feladatként szerényebb, bár még így sem könnyen teljesíthető programot tűzhetünk ki magunk elé. Hogy ez részleteiben miben álljon, azt nézetem szerint az érdeklődő hallgató kollégákkal történő közös és egyben személyes megbeszélésen kellene rögzítenünk. A magam részéről úgy gondolom, hogy a vallásfenomenológia XX. sz-i fejlődésében meghatározó jelentőségű két klasszikusa néhány írásának, ill. ezek egyes kiemelkedő fontosságú részeinek elemzését, megértését elősegítő munkát kellene végeznünk, előadások, referátumok, szövegelemzések formájában. A két szerző alább jelzett néhány műve ill. azok egyes részletei állnának az órákon a figyelmünk fókuszában, nevezetesen: Husserl, *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie, Erstes Buch, 1. Halbband*, 57, 58. paragrafusa /angol nyelven Gibson fordításában is elérhető/, valamint Max Scheler, *Az ember helye a kozmoszban*, Osiris – Gond, Bp. 1995, /106-202 o./, valamint *Vom Ewigen im Menschen*, 1921 /később megjelölendő részei/.

Az órák előadásokból /vagy referátumokból/ álló egy része a vallásfenomenológiai látásmód kialakulását mintegy előkészítő témaköröket érintené. Egyebek között pl. Schleiermacher munkásságának a vallás lényegére irányuló tevékenységére /A vallásról, Osiris, 2000/, Dilthey un. világnézettipológiai írására /magyar fordítása is létezik/ gondolok.

A fentiek mellett kitekinténénk a vallásfenomenológia különböző irányú tudományos /vallásfilozófiai, vallástörténeti, vallástipológiai, vallásszociológiai, - pszichológiai stb./ kisugárzására. /Pl. Mensching, Goldammer, Regis Jolivet, G. van der Leeuw, Éliade, Heiler, stb./

Megjegyzés. Kérem az érdeklődőket, hogy megbeszélés céljából a kijelölt időpontban és helyen szíveskedjenek megjelenni.

FL-210.06

Tütő László:

FEUERBACH ÉS MARX

A kurzus a "Filozófiatörténet V." blokk részét képezi. Segítséget kíván nyújtani egyrészt a kötelező irodalom feldolgozásához, másrészt Feuerbach és Marx filozófiatörténeti helyének értelmezéséhez. A feldolgozás módja: előadások, illetve közös szövegelemzés. A jegy megszerzésének alapja a szemináriumi tevékenység.

Feldolgozandó irodalom:

Feuerbach: A kereszténység lényege (részlet)

A hegeli filozófia kritikájához

A jövő filozófiájának alapelvei

Marx: A hegeli jogfilozófia kritikája (részletek)

A zsidókérdéshez

Gazdasági-filozófiai kéziratok (részletek)

A német ideológia (részlet)

A politikai gazdaságtan módszere

A tőke (részlet)

FL-210.07

Kant: Az ítélőerő kritikája

Ullmann Tamás t.s.

Kedd 10.00 – 12.30

A szemeszter bevezetést nyújt Kant harmadik kritikájának gondolkörébe. A korábbi Kant-olvasó órákhoz hasonlóan a cél továbbra is a mű egészének, mint egységnek az átfogó bemutatása. Az óra tehát elsősorban szövegolvasásra épül.

Alkalmanként 30-40 oldalas részek elolvasásával célul tűzhető ki a szöveg jelentős részének a feldolgozása. A mű megismeréséhez elengedhetetlen a problémák strukturált összefüggésének, – kanti kifejezéssel – az architektonikus egésznek a megismerése.

Mivel az óra bevezetés jellegű, ezért a szemináriumi jegyek megszerzését nem beszámoló vagy szemináriumi dolgozat teszi lehetővé, hanem egy átfogó teszt, amely az elolvasott részek anyagára épül.

A tiszta ész kritikájának ismerete természetesen előny, de nem követelmény.

Ajánlott olvasmányok

E. Cassirer: Kant élete és műve. Osiris, Budapest, 2002.

Tengelyi László: Kant. Kossuth, Budapest, 1988.

W. Ritzel: Immanuel Kant. Eine Biographie. W. de Gruyter, Berlin–New York, 1985.

H.E. Allison: Kant's Transcendental Idealism. An Interpretation and Defense. Yale University Press, New Haven, 1983.

M. Heidegger: Kant és a metafizika problémája. Osiris–Gond, Budapest, 2000.

F. Pierobon: Kant et la fondation architectonique de la métaphysique. Millon, Grenoble, 1994.

J.-F. Lyotard: Leçons sur L'Analytique du sublime. Galilée, Paris, 1991.

P. Crowther: The Kantian Sublime. Clarendon, Oxford, 1989.

Tatár György

FL—210.08

Kierkegaard-szövegolvasás (szeminárium)

Az órák során két művet olvasunk és beszélünk meg fejezetről fejezetre. Az egyik „A halálos betegség”, a másik a „Filozófiai morzsák”. Különösen a következő kérdések fognak az előtérben állni: mennyiben filozófiai természetűek a szerző filozófia elleni támadásai; hol bújnak meg a Hegellel szembeni kritika mögött Kanttal szembeni kritikák; a Kierkegaard által támadott történeti teológia mibenléte és jelentősége; Kierkegaard vallásfilozófiájának viszonya Spinozához és Schellinghez.

Irodalom: Lessing: Über den Beweis des Geistes und der Kraft. In: Lessings Werke 5. kötet. Leipzig/Wien é.n.

Kierkegaard: A halálos betegség. Göncöl, 1993. Ford.: Rácz Péter.

Kierkegaard: Filozófiai morzsák. Göncöl, 1997. Ford.: Hidas Zoltán.

Jegyszerzés az órákon való szereplés, ill. dolgozat alapján történik.

Fehér M. István:
(FLN-211, FL-211)

A hermeneutika ontológiai fordulata a XX. században: Fenomenológia és hermeneutika a fiatal Heidegger előadásaiban

Az alapvető belátás, melynek a révén a hermeneutika a XX. században ontológiai fordulatot hajtott végre, s ezáltal megszűnt a szellemtudományok pusztá metodológiai segéddisziplinájának vagy alapvetésének lenni, a megértésfogalom radikális átértelmezésének vagy kiszélesítésének, illetve univerzalizálásának köszönhető, ez az átértelmezés, kiszélesítés, univerzalizálás pedig a maga részéről a filozófia önértelmezésének – a XIX. század második felében a filozófia által önmagának egyre következetesebben kiutalt feladatnak – éppannyira radikális megváltozásával párhuzamosan ment végbe. A Hegel utáni filozófia a XIX. század második felében elsődlegesen ismeretelméleti-tudományelméleti beállítottságúvá vált. Az ismeretelméleti perspektíva szerint a természettudományokra jellemző megismerésforma a magyarázat, melynek értelmében az egyedit általános törvények segítségével ismerjük meg ("magyarázzuk"), a szellemtudományokra jellemző metodikai eljárás ezzel szemben a leírás vagy megértés elnevezést viseli, a cél pedig itt az egyedinek mint egyedinek a megismerése.

Heidegger fenomenológiai-hermeneutikai ontológiája csakúgy mint Gadamer hozzá kapcsolódó filozófai hermeneutikája számára a megértésfogalom immár nem módszerfogalomként jelenik meg. E nézőpontból a megértés nem egyszerűen a megismerésnek vagy az ismeretnek egy fajtája – mely a humán tudományokban volna honos, s a magyarázattal mint a természettudományokra jellemző megismerésfajttával állna szemben –, hanem az ember létmódja. A hermeneutika ezáltal ontológiai fordulaton megy keresztül.

A kurzus e fordulatnak a főbb lépéseit próbálja nyomon követni és szövegelemzések révén rekonstruálni Heidegger tízes és húszas évekbeli előadásaiban.

A kurzust 4 órás szemináriumok formájában tartom kéthetenként szerdán 15–19h között. Időpontok: 2004. feb. 18., márc. 3., 17., 31., ápr. 21., május 5., 19.

IRODALOM

Heidegger: "Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles (Anzeige der hermeneutischen Situation)", Dilthey Jahrbuch 6 (1989): 237-69; Stuttgart: Reclam, 2002. Magyarul: Fenomenológiai Aristotelés-interpretációk (A hermeneutikai szituáció jelzése)", Existencia VI–VII, 1996–97, Supplementa, vol. II.

Heidegger: Zur Bestimmung der Philosophie. GA, Bd. 56/57.

Heidegger: Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles. Einführung in die phänomenologische Forschung, GA, Bd. 61.

Heidegger: Ontologie (Hermeneutik der Faktizität). GA Bd. 63.

Heidegger: Sein und Zeit (Lét és idő. Budapest: Gondolat, 1989; Osiris 2001), §§ 7., 31-34.

Gadamer: Igazság és módszer, Budapest: Gondolat, 1984; Osiris 2003.

Wilhelm Dilthey: "A hermeneutika keletkezése". Dilthey: A történeti világ felépítése a szellemtudományokban. Szerk. Erdélyi Ágnes. Bp. Gondolat. 1974. 469-493. old.

Masodlagos irodalom:

- Jean Grondin: Einführung in die philosophische Hermeneutik. Darmstadt: WB, 1991.;
uő.: Der Sinn für Hermeneutik. Darmstadt: WB, 1994. 2. kiad., 2000. Magyarul:
Bevezetés a filozófiai hermeneutikába. Ford. Nyírő Miklós. Budapest: Osiris, 2002.
- Otto Pöggeler, Der Denkweg Martin Heideggers. Pfullingen: Neske, 1963. 2. kiadás
1983., 3. kiad. 1990.
- William J. Richardson, S.J., Heidegger. Through Phenomenology to Thought.
Preface by Martin Heidegger. 3. kiadás. The Hague: Nijhoff, 1974.
- W. Bröcker: "Heidegger und die Logik". O. Pöggeler (Hrsg): Heidegger.
Perspektiven zur Deutung seines Werks. Königstein/Ts.: Athenäum, 1984, 298. skk.
o.
- W. Anz: "Die Stellung der Sprache bei Heidegger". Fönti kötet, 305. skk. o.
- Jean Grondin: "Ifjúhegelianus és etikai motívumok a fakticitás heideggeri
hermeneutikájában". Utak és tévutak. A budapesti Heidegger-konferencia előadásai.
Atlantisz 1991. 211-225.
- Utak és tévutak. A budapesti Heidegger-konferencia előadásai. Budapest: Atlantisz,
1991.
- Fehér M. István: "Heidegger's Postwar Turn: The Emergence of the Hermeneutic
Viewpoint of His Philosophy". In: Phenomenology and Beyond: Selected Studies in
Phenomenology and Existential Philosophy, eds. J.D. Caputo, L. Langsdorf.
Philosophy Today, vol.40, n.1, Spring 1996, 9–35. Hermeneutikai tanulmányok. I.
Budapest: L'Harmattan, 2001.
- David C. Hoy: "Heidegger and the Hermeneutic Turn". In: The Cambridge
Companion to Heidegger, ed. Ch. Guignon (Cambridge: Cambridge Univ. Press,
1993), 170–194.

19. Februar, 4. März, 18. März, 1. April, 22. April, 6. Mai, 20. Mai (15-19h)

Olay Csaba
HISTORIZMUS, HERMENEUTIKA, ÉLETFILOZÓFIA,
(FL-212)

A szeminárium a XIX. század második és a XX. század első felének egyes filozófiai irányzatait követi, s így elsősorban a VI. filozófiatörténeti kollokvium anyagához kapcsolódik. A vizsgált irányzatok középponti törekvése egyrészt a történelem problémájának feldolgozása, másrészt az élet filozófiai megragadása.

Irodalom:

- G. Droysen: „Historika”; in: Csejtei D., Dékány A., Laczkó S., Simon F. (szerk.): Ész – élet – egzisztencia IV. Történetfilozófia 1. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Szeged 1994; 51-109.o.
- W. Dilthey: „Bevezetés a szellemtudományokba”; in: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. szerk. Erdélyi Á. Budapest 1974; 61-100.o.
- uő.: „A hermeneutika keletkezése”; uo., 469-493.o.
- F. Nietzsche: A történelem hasznáról és káráról. Akadémiai Kiadó, Budapest 1989
- W. Windelband: „Történelem és természettudomány”; Franklin-Társulat, Budapest é.n., 114-132.o.
- H. Rickert: „A történetfilozófia problémái”; in: Csejtei D., Dékány A., Laczkó S., Simon F. (szerk.): Ész – élet – egzisztencia IV. Történetfilozófia 1. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Szeged 1994
- M. Heidegger: Lét és idő. Gondolat, Budapest 1989; 25-34§§

Logika

FL-215

Máté András docens

Tematika:

Analitikus táblázatok az elsőrendű logikában.
Az érvényesség bizonyíthatósága, Löwenheim--Skolem--tétel.
Az elsőrendű logika szintaktikai felépítése.
Teljességi tétel a klasszikus elsőrendű logikára.
Elsőrendű elméletek; az elsőrendű aritmetika nem-teljessége.
A másodrendű logika vázlata; másodrendű aritmetika.
Típuselméleti logika.
Deskripció és értékrés.

Irodalom:

Ruzsa -- Máté: Bevezetés a modern logikába, Osiris, 1997
Pólos -- Ruzsa: Bevezetés a logikába, Tankönyvkiadó (bölcészszaki jegyzet).
Ruzsa: Klasszikus, modális és intenzionális logika, Akadémiai, 1984.
Ruzsa: Logikai szintaxis és szemantika II., Akadémiai, 1989.
Gabbay --- Guenther: Handbook of Philosophical Logic II. Reidel, 1986.
Copi--Gould: Kortárstanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről, Gondolat, 1985.

Előfeltétel: FL-216 szeminárium

Követelmény: kollokvium az előadásban elhangzottak, valamint az FL-216 szeminárium anyagának elméleti része alapján (a megadott irodalom a felkészülést és a tájékozódást segíti).

Időpont: hétfő, 1/4 9 – 3/4 10

1. Következtetések és nyelvi feltételeik

A következtetések kapcsolata a természetes nyelvek kommunikatív és kognitív funkciójával. Kommunikatív nyelvek és formális nyelvek. Véges módon definiálható nyelvek. Induktív definíciók, formális rendszerek, algoritmusok és automaták.

A természetes nyelvek és a formális nyelvek különbségei. Cantor diagonalizációs tétele.

2. Nulladrendű nyelvek.

A következtetések durvaszerkezete: mondatok és logikai szavak. A formalizált nyelvek definiálásának elemei. Formalizálási gyakorlatok.

3. A logikai elméletek felépítési módjai.

Szintaxis és szemantika különbsége. Igazságértékek. A Tarski-féle igazságelmélet.

4. A logikai szavak klasszikus szemantikája.

Igazságszabályok és lebontási szabályok. Az extenzionális mondatfunktorok száma és nyelvi kifejezhetősége.

5. A klasszikus nulladrendű logika szemantikai elmélete.

Kielégíthetőség, érvényesség és következményreláció.

6. Összefoglalás és gyakorlás.

7. Analitikus táblázat és szekvenslogika

Az analitikus táblázatos módszer lebontási szabályai és a szekvens logika szabályai közötti kapcsolat. Az analitikus táblázatos módszer helyessége és teljessége.

8. Elsőrendű nyelvek.

A következtetések finomszerkezete: mondatok és nevek. Predikátumok, névfunktorok és változók. Kvantorok, tárgyalási univerzum.

9. Formalizálási gyakorlatok.

10. Az elsőrendű nyelvek szemantikája.

Az interpretáció fogalma. Az individuumváltozók szemantikája: értékelő függvények. A logikai konstansok jelentése: értékelési szabályok. A Tarski-féle igazságelmélet szerepe a logikában.

11. A klasszikus elsőrendű logika szemantikai elmélete.

Az elmélet centrális fogalmainak definiálása, és egymáshoz való viszonyuk vizsgálata. Az igazságszabályok és az analitikus táblázatos módszer kapcsolatának bemutatása.

Példák az analitikus táblázatos módszer használatára.

12. Gyakorlás

13. Analitikus táblázat és szekvenslogika

A kvantorok lebontási szabályai és a kvantifikáció szekvens logika szabályai közötti kapcsolat. Az elsőrendű analitikus táblázatos módszer helyessége és teljessége.

Ajánlott irodalom:

Ruzsa I. - Máté A.: Bevezetés a modern logikába Osiris, 1997

Ruzsa I., Klasszikus, modális és intenzionális logika, Akadémiai Kiadó, 1987.

Ruzsa I., Logikai szintaxis és szemantika, I-II. köt., Akadémiai Kiadó, 1989.
Guenthner - Gabbay, Handbook of Philosophical Logic, Vol. I-IV., D. Reidel, 1983-87.

Követelmény: a félév során két dolgozat.
Időpont: szerda 4-5.30 h.

FLN-217 [K, 30ó] 2 kredit = FL-217 [K, 2ó]
Szerda, 830 – 1000 I/208

Metafizika, ismeretelmélet (Lélek és világ)

A kurzus az első félévi metafizika szemináriumommal együtt dolgozza fel a metafizika nagy kérdéseit (a tudatfilozófiát csak érintve). Most tehát a témakörök második felét tekintjük át, a megadott irodalom alapján, szövegről szövegre haladva, szemináriumszerűen.

Tematika:

- Szubsztancia; a dualizmus problémája
- A világ realitása és megismerhetősége
- Tudatfilozófia

Irodalom: (A kiegészítő olvasmányok ismerete nem kötelező, de ajánlatos.)

– Descartes, René: Értekezés a módszerről. (Matúra bölcselet.) Budapest 1993.

Ehhez kiegészítésül:

Altrichter Ferenc: Cogito, ergo sum. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1976/6.)

G. Szabó Zoltán: A Descartes-i igazságkritérium és a „cogito”. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1989/1.)

Altrichter Ferenc: Aliquid sum. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1991/4-5.)

Boros Gábor: Elmélkedés amaz első pronuntiációról: „Ego sum, ego existo”. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1993/1-2.)

Arisztotelész: Kategóriák. Budapest 1993.

Arisztotelész: : Metafizika (VII., Z könyv) (in: Gond, 1992/I.)

Spinoza, Benedictus de: Etika. Bp. 1979. (I. rész, 9-66. o.)

Leibniz, Gottfried Wilhelm: Monadológia. (in: Válogatott filozófiai írásai. Bp.1986. 307-326)

Ryle, Gilbert: A szellem fogalma. Budapest 1974.

Ehhez kiegészítésül:

Röd, Wolfgang: Ryle Descartes-kritikája és a filozófiai behaviorizmus. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1976/6.)

McGinn, Colin: Öntudat és kozmológia: terjesztem a hiperdualizmust. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2002/1-2, 175-207)

Popper, Karl: Test és elme. Az interakció védelmében. Bp. 1998.

– Platón: Állam (in: Platón összes művei. Budapest 1984., II. köt.) (VI.509 – VII.517)

Berkeley, George: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről. (in: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről és más írások. Budapest 1985.)

Hume, David: Értekezés az emberi természetről. Budapest 1976. (I. könyv, kül. a III.6. szakasz és a IV. rész.)

Ehhez kiegészítésül:

Buskó Tibor László: Egy rendhagyó Hume-értelmezés. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2000/1-3.)

Kant, Immanuel: A tiszta ész kritikája. Szeged 1996. (Előszó, Bevezetés, Transzcendentális esztétika.)

Dilthey, Wilhelm: Adalékok ama kérdés megoldásához, hogy honnan ered és mennyiben jogos a külvilág realitásába vetett hitünk. (in: A történeti világ felépítése a szellemtudományokban. Budapest 1974.)

Putnam, Hilary: Agyak a tartályban. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2001/1-2, 1-22.)

FL-218a

Cím: Az empirizmus metafizikája

Előadó: Huoranszki Ferenc

Hely és időpont: I/208 Péntek, 9–1030.

A szeminárium célja, hogy néhány klasszikus szöveg elemzésén keresztül megismertesse a hallgatókat az empiristák metafizikai nézeteivel és a köztük folyó vitákkal. Fontosabb kérdéskörök: tér és idő, okság, azonosság szabad akarat, test és lélek kapcsolata. A szeminárium segítséget nyújt a metafizika kollokviumra történő felkészülésben.

Irodalom:

Locke, J. Értekezés az emberi értelemről. II. könyv: 4., 13–15.,

Locke, J. ibid., II. könyv: 22., III. könyv: 6.

Locke, J. ibid., II. könyv: 21., 26.

Locke, J. ibid., II. könyv: 27.

Berkeley, G. Az emberi megismerés alapelveiről (Budapest, Gondolat, 1985): 1–117.

Hume, D. Értekezés az emberi természetről (Budapest, Gondolat, 1976): I. kötet, III. rész, 2–5., 14–15., Tanulmány az emberi értelemről (Budapest, Magyar Helikon, 1973): 7. fejezet.

Hume, D. Értekezés az emberi természetről, II. kötet, III. rész, 1–3.; Tanulmány az emberi értelemről, 8. fejezet.

Hume, D. Értekezés az emberi természetről, I. kötet, IV. rész, 5–6.

Reid, T. „Értekezés az ember aktív erőiről”, in Brit moralisták (szerk. Márkus György, Budapest, Gondolat,): 605-623.

James, W. „Radikális empirizmus”, in Pragmatizmus (szerk. Szabó András György, Gondolat, Budapest, 1981): 301–348.

Russell, B. „Az ok fogalmáról”, in Miszticizmus és logika (Budapest, Magyar Helikon, 1976): 291-338.

Schlick, M. „Az okság a mindennapi életben és korunk tudományában”, A bécsi kör filozófiája (szerk.: Altrichter Ferenc, Budapest, Gondolat, 1972): 342-376.

Reichenbach, H. „A modern természetfilozófia céljai és módszerei”, A bécsi kör filozófiája, 291-341.

Értékelés: szemináriumi munka alapján.

Maximális létszám: 14 hallgató

Logika a metafizikában

FL-218/b

Pólos László docens

A kurzus szemináriumi jellegű, Publikált tanulmányokat vitatunk meg. Minden résztvevőnek előadást kell tartania legalább két tanulmányból. A hallgatók lehetőséget kapnak önálló tanulmányok készítésére, s bemutatására is.

Előfeltétel: FLN-216

Követelmény: A jegy, illetve kredit megszerzésének alapjai a prezentációk illetve tanulmányok

Időpont: hétfő 10:00-11:30

FL-219

Miklós Tamás órái 2004. első szemeszterében

1.) Történelemfilozófia előadás

Klasszikus német történelemfilozófia

Kant, Schelling, Schiller, Hegel történelemfilozófiai írásairól.

Az előadás bevezető a klasszikus történelemfilozófiai szövegek tanulmányozásához.

Elsősorban az újkori történelemfilozófiai kérdéstípusok kialakulásáról lesz szó, azokról a dilemmákról, amelyek életre hívták a nagyszabású történelemfilozófiai műveket illetve a nagyívű vázlatokat és egyben kijelölték ezek csapdáit.

Időpont: kedd 12. 30

Ludassy Mária

FL-220.01 / FLN-220.03

A társadalomfilozófia klasszikusai

- HOBBS: Leviatán /Kossuth, 1999/ 134-264. o.
LOCKE: Értekezés a polgári kormányzatról /Gondolat, 1986/
Levél a vallási türelemről /Akadémiai, 1973/
HUME: Értekezés az emberi természetről /Gondolat, 1976/ 623-772. o.
MONTESQUIEU: A törvények szelleméről /Osiris, 2000/ 39-212. o.
ROUSSEAU: A társadalmi szerződésről és a Függetlenség /Pannonklett, 1997/
Javított-e az erkölcsön a tudományok és a művészetek...
Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről
IN: Értekezések és filozófiai levelek /Helikon, 1978/
CONDORCET: Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története 8-10. korszak
/Gondolat, 1986/ 162-270. o.
BURKE: Töprengések a francia forradalomról /Atlantisz, 1990/ 114-341. o.
KANT: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?
Az emberiség egyetemes történetének kezdete világpolgári
szemszögből IN: Történelemfilozófiai írások /Ictus, 1997/
HERDER: Eszmék az emberiség történetének filozófiájáról /Gondolat, 1978/
Van-e még olyan hazánk, mint a régieknek /521-593. o./
FICHTE: Az erkölcsstan rendszere /Gondolat, 1976/ 61-72., 534-545. o.
HEGEL: A jogfilozófia alapvonalai /Akadémiai, 1971/ 182-257. o.
CONSTANT: A népszuverenitásról, A vallásszabadságról, A sajtószabadságról,
Az egyéni szabadságról, A régiek és modernek szabadságának
összevetése IN: A modernek szabadsága /Atlantisz, 1997/
TOCQUEVILLE: Az amerikai demokrácia /Európa, 1993/ 252-450. o.
J. S. MILL: A szabadságról /Magyar Helikon, 1980/ 11-145. o.
MARX: A hegeli jogfilozófia bírálata. Bevezetés. A zsidókérdésről. /Kossuth,
1960/

AJÁNLOTT IRODALOM:

- TUCK: Hobbes /Atlantisz, 1998/
DUNN: Locke /Atlantisz, 1993/
SHKLAR: Montesquieu /Atlantisz, 2000/
LUDASSY: Négy arckép /Szépirodalmi, 1989/ Rousseau, Condorset valamint a
kötetek elő- ill. utószavaként szereplő kommentárok

A JEGYSZERZÉS FELTÉTELE: Egy órás előadás tartása, valamint a vitákban való
rendszeres részvétel

Klasszikus politika-filozófiai elméletek: 16-19. század

Kód: FLN-220.04 (kredit: 2)

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I épület, 211. Csütörtök 9.-10.30 h.

Ennek a szemináriumnak az elvégzése előfeltétele a Klasszikus társadalom- és történetfilozófiák vizsga letételének. Az órákon a 16-19. századi politikai filozófia néhány klasszikusának (pl. Hobbes, Locke, Rousseau, J.S.Mill stb.) érvelését igyekszünk feltárni és megvitatni. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom:

Th. Hobbes, Leviatán, I-XXXI. Fej.

J.Locke, Értekezés a polgári kormányzatról.

J.Locke, Levél a vallási türelemről.

J.J.Rousseau, A társadalmi szerződésről.

D.Hume, Értekezés az emberi természetről, III.könyv.

M.J.A.N.de Condorcet, Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története, Nyolcadik, kilencedik, tizedik korszak.

B. Constant, A régiek és a modernek szabadsága. A népszuverenitásról. A vallásszabadságról. Az egyéni szabadságról. A sajtószabadságról.

J.S.Mill, A szabadságról.

A. de Tocqueville, Az amerikai demokrácia. II. kötet VII. fej., III. kötet, II. rész 1,2,3,4.

Miklós Tamás

2.) Szeminárium a Történelemfilozófia vizsgához

Klasszikus német történelemfilozófiai szövegolvasás

A szeminárium, mely a történelemfilozófia előadáshoz kapcsolódik, az alábbi szövegek alaposabb olvasását tekinti feladatának:

Kant: Az emberiség egyetemes története világpolgári szemszögből

Kant: Az emberi történelem feltehető kezdete

Schiller: Mi az egyetemes történelem és mi végre is tanulmányozzuk?

Schiller: A fenségesről

Időpont: Kedd 14.30

Orthmayr Imre
Modern társadalomfilozófia
FL-221

Az előadások témái:

1. A társadalomfilozófia fogalma és a 20. századi társadalomfilozófia fő problémakörei
2. Módszertani naturalizmus és módszertani antinaturalizmus
3. Módszertani individualizmus és módszertani kollektivizmus
4. Módszertani individualista és kollektivista társadalomelméletek
5. Magyarázattípusok: kauzális, funkcionális és intencionális magyarázat
6. Cselekvéselméletek
7. A racionális döntések elmélete
8. Játékelmélet
9. Modern politika- és jogfilozófia

Modern Jogfilozófia

Kód: FL 222/a, FL 222/b

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I. épület, II. em. 211, szerda 9.30-11 h. és
csütörtök 10.30-12 h.

Ennek a kurzusnak az elvégzése a Társadalomfilozófia II. része. (A Társadalomfilozófia I. elvégzése előfeltétele ugyan a Társadalomfilozófia II. vizsga letételének, a TF II. részét alkotó „Jogfilozófia” szeminárium felvétele és elvégzése azonban a TF I elvégzését megelőzően is lehetséges.)

A kurzus célja a késő-huszedik századi jogfilozófia alapfogalmaival való megismerkedés. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, egy megadott olvasmánylistából a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom: H.L.A.Hart, A jog fogalma, Osiris., 1995, Budapest.

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

XX. századi politikai filozófusok
II. rész: A negyvenes évek
2004. tavaszi fé.
Kódok: FL-222, FL-300, FLN-222, FLN-236
Gyakorlat - 2 (két) kredit
A: Kedd 12--13.30
B: Kedd 15--16.30

A, B: KÉT SZEMINÁRIUM!

Ha ebben a tavaszi félévben is olyan sokan jelentkeznek, mint az ősszel, akkor a szemináriumot kétszer tartom meg. Előbb az A foglalkozás (kedd 12--13.30) helyeit töltjük be, ha ezek beteltek, akkor már csak a B foglalkozásra (kedd 15--16.30) lehet jelentkezni.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A gyakorlat nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.
A KURZUS TÁRGYA

A több féléves sorozatban a „rövid XX. század” (1914-1989) legjelentősebb politikai filozófusainak munkásságát tekintjük át.

A második félévben a következő szerzők közül lehet választani, de a hallgatók kérésére más korabeli gondolkodókkal is foglalkozhatunk:

Adorno és Horkheimer
Arendt
Aron
Camus
Hayek
Jaspers
Jouvenel
Kojève
Kolnai
Laski
Mannheim
Merleau-Ponty
Niebuhr
Popper
Radbruch

Sartre
Schmitt
Strauss

A válogatás kiterjed a különböző politikai-ideológiai irányzatokra és filozófai iskolákra, de csak olyan gondolkodókat tartalmaz, akik többé-kevésbé rendszeresen tárgyaltak politikai témákat filozófiai szinten.

KÖVETELMÉNYEK

Az óramegbeszélésen minden hallgatóval megállapodunk, hogy melyik szerzőt dolgozza föl.

A nem angol nyelvű szerzőknél sok esetben rendelkezésre áll magyar vagy angol fordítás.

Minden hallgató kiselőadást tart a kijelölt szerzőről. A kiselőadás tömör vázlatát (nem a feldolgozott szöveg kivonatát) az előadás időpontja előtt legalább egy héttel e-mailen be kell nyújtani.

A kurzus minden résztvevője kap egy irodalomjegyzéket és egy kisebb, magyar és angol fordításokból álló szöveg-csomagot. Ennek alapján kell fölkészülni a közös szemináriumi munkára.

Az érdemjegyre az aktív szemináriumi részvétel is beszámít, nem csak a kiselőadás.

Erdélyi Ágnes
2004. tavasz
Időpont: kedd 12-től 13óra 30
Hely:
Kód: FL – 222.03

20. századi angolszász történelemfilozófia
(szövegolvasó szeminárium)

R. G. Collingwood, A történelem eszméje. Gondolat, Budapest, 1987. 49-62. o., 115-123. o., 189-221. o. és 264-402. o.)

A. C. Danto, Analytical Philosophy of History. Cambridge, 1965. (új kiadás: Narration and Knowledge. 1985.) 1-16. o., 63-87. o. és 257-284. o. (a szövegek magyar fordítása kéziratos formában megtalálható a tanszék könyvtárában)

Követelmények: a szövegek folyamatos feldolgozása; aktív részvétel a szeminárium munkájában; egy alkalommal referátum (vagy írásban benyújtott dolgozat, előre megbeszélt témából).

Jegyszerzés módja: aki aktívan részt vett a szemináriumon, az a félév során végzett munkára (szövegismeret, vitákban való részvétel, referátum/dolgozat) kapja a jegyet. A többiek (illetve azok, akik a megajánlott jegyen javítani akarnak) választhatnak a szemeszter végi szóbeli beszámoló, illetve az írásban benyújtott dolgozat között.

FL-222.04

Narratív reprezentáció néhány 20. századi történelemfilozófiában és történetelméletben

Marno Dávid mts.

I/221 K 18-19:30

Az utóbbi évtizedekben mind a humán mind a társadalomtudományokban felmerült egy látszólag ártatlan probléma, amely teoretikus kérdéshez képest szokatlanul sok és gyakran indulatos vitát idézett elő. A faktuális és a fiktív elbeszélések közötti megkülönböztetés és viszony kérdéséről van szó. A viták nemcsak azért voltak különösen érdekesek, mert megmutatták, hogy teoretikus kérdéseknek milyen politikai-ideológiai vetületei lehetnek (főként annyiban, amennyiben a faktum/fikció distinkció a posztmodern és az ezzel szemben álló – marxista vagy éppen konzervatív – álláspontok vélt és valós ellentéteinek szimbólikus ütközéspontjává is vált), hanem mert egyben a különböző diszciplínák közötti határvonalak problémáját is újra felvetették.

E kurzus egyik fő célja éppen annak a vizsgálata, vajon a fiktív és faktuális történetek distinkciójának problémája filozófiai probléma-e. Ezért a kurzuson különféle „műfajú” szövegeket fogunk olvasni – analitikus történelemfilozófiát, irodalomelméletet és irodalomtörténetet, irodalmi szövegeket stb. A kérdést két módon fogjuk megközelíteni: egyfelől nyomon követjük a vita kialakulásának (egyik) történetét, másfelől pedig megnézzük, mennyiben történeti kérdés magának a fikció/nem fikció megkülönböztetésnek a kérdése is.

Az olvasmányokat a hallgatók érdeklődésének és esetleges nyelvismeretének függvényében az első egy-két órán fogjuk meghatározni. A jegyszerzés feltétele az órák rendszeres látogatásán felül egy rövid előadás és egy félévvégi dolgozat / vizsga (a hallgató tetszése szerint).

marnod@ceu.hu

Szalai Miklós: Marx és a marxizmus.
FL-222.05

Bevezetés. Marx helye korunkban, Marx és a "létező szocializmus", Marx és a Marx-értelmezések

Hegel és a Hegel korabeli Németország

Az ifjúhegeliánusok

Szocializmus és kommunizmus Marx előtt

Marx emberképe; az elidegenedés fogalma, Marx gondolkodásának normatív dimenziója, a "dialektika" mibenléte

A történelmi materializmus és annak "technológiai determinista" értelmezése (G.A. Cohen)

A történelmi materializmus és az osztályharc, Marx osztályfogalma, a kollektív cselekvés problémái, az "osztálykoalíciók".

A történelmi materializmus és a "felépítmény": Marx államelmélete

A történelmi materializmus és a "felépítmény": Marx ideológiaelmélete

A kapitalizmus politikai gazdaságtana: használati- és csereérték, a marxi munkaértékelmélet, "transzformációs probléma".

A kapitalizmus politikai gazdaságtana: Válságelmélet

Kizsákmányolás a munkaértékelmélet nélkül: Sraffa és Roemer

Átmenet a posztkapitalista társadalomba: forradalom, politikai átmeneti időszak, a kommunizmus alsó és felső foka Marx elméletében.

Engels és a II. Internacionálé marxizmusa

Marxizmus a XX. században: "Humanista" marxizmus és marxizmus-leninizmus

Irodalom: K. Marx: A német ideológia, Kommunista Kiáltvány, Előszó a politikai gazdaságtan bírálatához.

J. Elster: Making Sense of Marx. L. Kolakowski: Main Currents of Marxism

A számonkérés formája: szóbeli vizsga.

Rédei Miklós

docens

ELTE TTK Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszék

email: redei@ludens.elte.hu

honlap: <http://hps.elte.hu/~redei>

Tudományfilozófia

FLN-300.10/FL-223

1. Az előadás célja: a tudományfilozófia standard alapproblémáinak ismertetése és elemzése, a tudományfilozófia vizsgához előírt kötelező irodalomra támaszkodva. Az előadáson tárgyalt témakörök lefedik a tudományfilozófia vizsga körébe tartozó problémák túlnyomó részét -- az előadás nem tér ki a társadalomtudományokkal kapcsolatos filozófiai problémákra.

2. Szükséges előismeretek: Az előadás követéséhez nem szükségesek speciális filozófiatörténeti vagy szaktudományos technikai ismeretek, de az előadás bizonyos részeinek követését megkönnyíti az elemi logikai alapismeretekkel rendelkezés. Az előadás elsősorban azoknak a filozófia szakos hallgatóknak ajánlott, akik tudományfilozófia vizsgát kívánnak tenni.

3. Számonkérés módja: Jegyet szóbeli vizsgával lehet szerezni.

Idopont: szerda 8.30-10.00

Az előadásokon tárgyalt problémák a következők:

1. A modern tudományfilozófia mint filozófiai diszciplína kialakulása és intézményesülése

(A tudományfilozófia két nagy tradíciója: az "elfogadott nézet" ("Received View", 1920-1960) és a poszt-pozitivisták "új Filozófia", főbb jellemzőik és képviselőik, jelenkori tudományfilozófiai műhelyek és iskolák.)

2. A demarkáció probléma és XX. sz.-i kiéleződésének okai

(A századforduló tudománytörténeti helyzete, a matematika és logika szerepének növekedése, a matematika mibenlétének és a módszer problémájának kiéleződése.)

3. A logikai pozitivizmus válasza a demarkáció problémára

(A metafizika és tudomány szétválasztásának programja, verifikációs elv és elmélet, a protokolltétel problémája, O. Neurath és M. Schlick protokolltétel felfogása.)

4. A metafizika kiküszöbölésének kísérlete Carnapnál

(Látszatállítás definíciója, típusai, példák, a metafizika szükségszerű értelmetlensége, a metafizika jelenségének értelmezése, a metafizika kiküszöbölésének önellentmondása.)

5. A Popper-i falszifikacionizmus

(Az indukció és verifikacionizmus elutasítása, falszifikálhatóság mint demarkációs kritérium, a falszifikáció logikája /ítélet típusok, bázisállítások/ elmélet empirikus tartalma, evolucionista tudományfelfogás.)

6. Lakatos Imre tudományfilozófiája

(A "tudományos kutatási programok" szerkezete, kemény mag és védőgyűrű, negatív és pozitív heurisztika, Lakatos kísérlete a "tudományos kutatási programok"-nak nevezett tudományfelfogás metametodologiai juszifikálására.)

7. A magyarázat Hempel-Oppenheim elemzése

(Hempel-i előfeltevések a magyarázat problémájával kapcsolatban, a deduktív-nomologikus (D-N) magyarázat, a törvény-jellegű univerzális állítások megkülönböztető jegyei, problémák és ellenpéldák a magyarázat D-N fogalmával kapcsolatban.)

8. Kvalitatív konfirmáció

(A konfirmáció "ekvivalencia", "következmény", "konzisztencia" és "fordított következmény" kritériumai, intuitív jelentésük, a konfirmáció Hempel paradoxonai, Hempel konfirmáció fogalma.)

9. A Duhem-Quine aluldeterminációs tézis

(Az aluldetermináltsági tézis különböző értelmezései /Deduktív és "ampliative" tézis, a nem-egyértelműségi és az egalitáriánus tézis/; érvek és ellenérvek az aluldetermináltsági tézis különböző értelmezéseivel kapcsolatban.)

10. A tudomány és a tudományos forradalom Kuhn-i elemzése

(A kumulatív tudományfelfogás, a normál tudomány jellegzetességei, a paradigmaváltás előfeltételei (anómália, válság, alternatív paradigma jelenléte), forradalom mint paradigmaváltás, paradigmák összemérhetetlensége, a forradalmak láthatatlansága.)

11. A tudásszociológia "erős programja"

(Az erős program négy tézise (okság, pártatlanság, szimmetria, reflexivitás), az erős program válasza a program elleni érvekre.)

12. Valószínűség interpretációk

(Klasszikus, relatív frekvencia, szubjektív és "propensity" interpretáció, Bertrand paradoxon, kvantitatív ("Bayesian") konfirmáció.)

13. Kauzalitás felfogások

(A kauzalitás probléma verifikacionista értelmezése (M. Schlick), okok mint INUS feltételek (J. Mackie), az oksági viszony kontrafaktuális elemzése (D. Lewis).)

Irodalom:

A tudományfilozófia vizsgához előírt irodalom, melynek listája hozzáférhető a könyvtárban és honlapomon. Felhívom a hallgatóság figyelmét, hogy az irodalom listája egy mindenki számára kötelező törzsanyagból, valamint írások két olyan csoportjából áll, melyek közül az egyik csoport választása kötelező.

Erdélyi Ágnes
2004 tavasz

Idő: csütörtök 10-től 12 óra 30-ig

Hely:

Kód: FL-224

A társadalom és történettudományok filozófiája
(tudományfilozófia szeminárium)

Témák:

1. Bevezető előadás (1 alkalom)
Fogalomalkotás a társadalom- és történettudományban
2. A tudományos megismerés objektivitása (2 alkalom)
Szöveg: Max Weber, "A társadalomtudományi és társadalom-politikai megismerés 'objektivitása'" (megtalálható: Állam, politika, tudomány. KJK, Budapest, 1970. 9-73.o.; új kiadás: Max Weber, Tanulmányok. Osiris, Budapest, 1998. 7-69.o.)
3. Az értékmentesség problémája (2 alkalom)
Szöveg: Max Weber, "A szociológiai és közgazdasági tudományok 'értékmentességének' értelme" (megtalálható: Állam, politika, tudomány. KJK, Budapest, 1970. 74-125.o.; új kiadás: Max Weber, Tanulmányok. Osiris, Budapest, 1998. 70-126.o.)
4. A történelmi magyarázat (4 alkalom)
Szöveg:
Carl G. Hempel, „Az általános törvények szerepe a történettudományban”
(megtalálható: Kisantal Tamás /szerk./, Tudomány és művészet között. L'Harmattan – Atelier, Budapest, 2003. 37-51.o.)
William Dray, „Megmagyarázni, hogy mi’ – a történelemben” (megtalálható: uo. 53-59.o.)
Arthur C. Danto, „A narratívák szerepe a történelmi magyarázatban” (megtalálható: uo. 61-83.o.)
7. Záró előadás: Konklúziók (1 alkalom)

Követelmények: a szövegek folyamatos feldolgozása; aktív részvétel a szemináriumok munkájában; egy alkalommal referátum vagy írásban benyújtott dolgozat előre megbeszélt témából

Jegyszerzés módja: aki aktívan részt vett a szeminárium munkájában, az a félév során végzett munkára (szövegismeret, vitákban való részvétel, referátum/dolgozat) kapja a jegyet. A többiek (illetve azok, akik a megajánlott jegyen javítani akarnak) választhatnak a szemeszter végi szóbeli beszámoló vagy írásban benyújtott dolgozat között.

Rédei Miklós

ELTE TTK Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszék

email: redai@ludens.elte.hu

honlap: <http://hps.elte.hu/~redai>

Tudományfilozófia Szeminárium

FL-224.02/FLN-350.33

1. A szeminárium célja}: a Tudományfilozófia (FL223) előadást kiegészítő szeminárium, melyen a tudományfilozófia vizsgához előírt kötelező irodalom egy részét dolgozzuk fel, kiegészítve néhány további, a tudományfilozófia körébe eső klasszikus írás elemzésével.

2. Szükséges előismeretek: A szemináriumon való részvételhez nem szükségesek speciális filozófiatörténeti vagy szaktudományos technikai ismeretek, de bizonyos irodalmak feldolgozását megkönnyíti az elemi logikai alapismeretekkel rendelkezés. A szeminárium elsősorban azoknak a filozófia szakos hallgatóknak ajánlott, akik tudományfilozófia vizsgát kívánnak tenni.

3. Számonkérés módja: Jegyet az kaphat, aki a szemináriumokon résztvesz és előadást tart. A félév végén megajánlott jegy részben a szemináriumi előadás, részben pedig a szemináriumi diskussziókban való részvétel értékelésén alapul.

Időpont: szerda 11.00-12.30

Program:

1. R. Carnap: Filozófia és logikai szintaxis
in A Bécsi Kör Filozófiája, Szerk. Altrichter F. (Gondolat, 1972) 134-193
2. M. Schlick: Az ismeret fundamentumáról
in Tudományfilozófia (Szöveggyűjtemény), Szerk. Forrai G. és Szegedi P., (Áron Kiadó, Bp. 1999) 27-40
3. O. Neurath: Protokolltételek
in A Bécsi Kör Filozófiája, Szerk. Altrichter F. (Gondolat, 1972) 245-259
4. C.G. Hempel: Az indukció újabb problémái
in Tudományfilozófia, Szerk. Laki J. (Osiris-Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1998) 87-106
5. T. Kuhn: The essential tension
in The Philosophy of Science, R. Boyd, P. Gasper and J.D. Trout (eds.) (MIT Press, 1992) 139-147
6. T. Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete, (Gondolat, 1984)

III. fej. A normál tudomány természete (44-58)

IV. fej. A normál tudomány mint rejtvényfejtés (59-68)

7. T. Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete, (Gondolat, 1984)

IX. fej. A tudományos forradalmak jellemzése. Szükségszerűségük. (128-152)

X. fej. A forradalmak mint a világszemlélet változásai (153-182)

8. D. Bloor: A tudásszociológia erős programja

in Tudományfilozófia, (Szöveggyűjtemény), Szerk. Forrai G. és Szegedi P., (Áron Kiadó, Bp. 1999) 427-445

9. B. Barnes, D. Bloor: Relativizmus, racionalizmus és tudásszociológia

in Tudományfilozófia, Szerk. Laki J. (Osiris-Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1998) 189-207

10 L. Laudan: A tudomány áltudománya

in Tudományfilozófia, (Szöveggyűjtemény), Szerk. Forrai G. és Szegedi P., (Áron Kiadó, Bp. 1999) 477-495

11. L. Laudan: Demystifying underdetermination

in L. Laudan: Beyond Positivism and Relativism, (Westview Press, 1996) 29-54

12. M. Schlick: Az okság a mindennapi életben és korunk tudományában

in A Bécsi Kör Filozófiája, Szerk. Altrichter F. (Gondolat, Bp. 1972) 342-376

Tudományelmélet

FL-224

Szécsényi Tibor

A kurzus tárgya: A szeminárium a Tudományfilozófia kollokvium tematikáját egészíti ki a 20. századi tudományfilozófiai vitákban leggyakrabban használt logikai fogalmak és tételek kritikai ismertetésével, a főbb elméletfelfogások bemutatásával.

Feltételezett ismeretek: Az elsőrendű logika szintaktikai és szemantikai felépítésének ismerete. A tudományfilozófia 20. századi történetének alapszintű ismerete.

1. A metalogika elemei

Logikai elméletek megalapozása és felépítése. A konzisztencia, negációteljesség, eldönthetőség és definiálhatóság fogalma. A vonatkozó tételek: teljességi tétel, kompaktsági tétel, Skolem – Löwenheim-tételek, Gödel inkomplettségi tételei, Church-tétel, Tarski definiálhatósági tétele, Craig-lemma, Robinson-tétel és Beth-tétel.

2. A szintaktikai elméletfelfogás

A demarkációs probléma. Tudomány és nem-tudomány. A tudományos elméletek szerkezete. Az elméletek nyelve. Empíria és elmélet. Fizikalizmus.

3. A tudományos magyarázat problémái

Magyarázat és megértés. A teoretikus terminusok szerepe. A Craig-féle kiküszöbölési eljárás. A Ramsey-féle kiküszöbölési eljárás. Az elméletalkotó Hempel-féle paradoxona. A konfirmációs paradoxon.

Példák

A halmazelmélet, az aritmetika és a geometria axiómatikus elméletei.

5. A szemantikai elméletfelfogás

Beth és van Fraassen elméletfelfogása. Az elméletek modelljei és a tudományos fogalmak jelentése. A Suppes-féle halmazelméleti predikátum és alkalmazásai.

6. Példák

A Galilei-Newton féle tér-idő elmélet és a klasszikus pontmechanika.

7. A strukturalista elméletfelfogás

Az elméletrekonstrukció Sneed-féle módszere. Interteoretikus relációk. Néhány fizikai elmélet rekonstruálása.

Előfeltétel: FL-215

Követelmény: Beszámoló

Időpont: csütörtök, 4-5.30

Ajánlott irodalom:

Carnap, R.

Testability and meaning, *Philosophy of Science*, 4 (1937), 1 -- 30.

Carnap, R.

The methodological character of theoretical concepts, in: Feigl, H. and M. Scriven (eds.), *Minnesota Studies in the Philosophy of Science I*, Univ. of Minnesota Press, Minneapolis, 1956, 38 --76.

Hempel, C. G.

Aspects of scientific explanation, Free Press, New York, 1965, 173 -- 226.

Suppe, F. (ed.),

The structure of scientific theories, U. of Illinois Press, Illinois, 1974, 5 -- 118.

Tuomela, R.

Theoretical concepts, Springer-Verlag, Wien, 1973, 1 -- 68, 106 -- 171.

Feferman, S.

Two notes on abstract model theory I, *Fundamenta Mathematica*, 82 (1974), 153 -- 165.

Beth, E.

Semantics of physical theories, in: Feysanthal, H. (ed.), *The concept and the role of the model in mathematics and natural and social sciences*, D. Reidel, Dordrecht, 1961, 48 -- 51.

van Fraassen, B.,

On the extension of Beth's semantics of physical theories, *Philosophy of Science*, 37 (1970), 325 -- 339.

van Fraassen, B.

The scientific image, Clarendon Press, Oxford, 1980, 1 -- 96.

da Costa, Newton C. A. and R. Chuaqui

On Suppes set theoretical predicates, *Erkenntnis*, 29 (1988), 95 -- 112.

da Costa, Newton C. A. and S. French

The model-theoretic approach in the philosophy of science, *Philosophy of Science*, 57 (1990), 248 -- 265.

Sneed, J. D.

The logical structure of mathematical physics, D. Reidel, Dordrecht, 1981.

Balzer, W., C. U. Moulines, and J. D. Sneed

An architectonic for science, D. Reidel, Dordrecht, 1987.

Balzer, W., D. A. Pearce, and H.-J. Schmidt (eds.)

Reduction in science, D. Reidel, Dordrecht, 1984.

Az előadások tematikája:

1. Normatív etika és metaetika megkülönböztetése

A metaetika három nagy irányzata: intuicionizmus (Moore, Prichard, Ross), emotivizmus (Stevenson), preskriptivizmus (Hare)

2. A normatív etika három alaptípusa:

a) következmény-etika (teleológiai etika): egy cselekedet következménye vagy célja tesz erkölcsileg helyessé vagy helytelenné

b) kötelesség-etika (deontológiai etika): egy cselekedet valamely inherens tulajdonsága, nevezetesen valamilyen előírásnak való megfelelése tesz erkölcsileg helyessé vagy helytelenné

c) erényetika: egy cselekedet a cselekvőnek a cselekvéshez vezető motívuma vagy jellemvonása tesz erkölcsileg helyessé vagy helytelenné

- Rawls: Az igazságosság elmélete (a megkülönböztetés körvonalai)

3. A következmény-etika két kulcskérdése: a) Mi az a jó, amit az erkölcsös cselekedetnek maximálisan elő kell idéznie? b) Kinek számára kell e jót maximálisan előidéznie?

a) Az értékelméleti kérdés: Mi a jó?

A metaetikában: Mi a "jó", mit jelent a jó fogalma?

- Moore: Principia Ethica (a "jó" definiálhatóságának problémája)

A normatív etikában: Mi "a jó", mi az, ami önmagában jó?

- Frankena: Ethics, 5. fej. (szisztematikus áttekintés)

- Platón: Philéosz (a hedonizmus kritikája)

b) Kinek a számára kell maximalizálni a jót?

A két szélső álláspont:

i) Etikai egoizmus: az egyénnek saját maga számára kell előidéznie a legtöbb jót

ii) Utilitarizmus: a legtöbb ember legnagyobb javát kell mindenkinek előidéznie

- Bentham: Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe

- Mill: A haszonelvűség

4. Kötelesség-etika

- Szent Tamás: Előadások a Tízparancsolatról

- Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése

5. Erényetika

- Arisztotelész: Nikomakhoszi etika

- Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek

újraéledése?

- Anscombe: Modern erkölcsfilozófia

- MacIntyre: Az erény nyomában

6. Az etikával kapcsolatos motivációelméleti és ismeretelméleti álláspontok

a) Etikai intellektualizmus: az erkölcsileg helyes cselekedet az ész előírásait követi

- Sztoaiosz: Zénón és a többi sztoikus tanítása a filozófia etikai részéről

- Ágoston: A szabad akaratról

b) Etikai racionalizmus: az erkölcsi elvek az ész közvetlen belátása és dedukciói révén ismehetők meg

- Descartes: Értkezés a módszerről; A filozófia alapelvei

- Clarke: Értekezés a természetes vallásról
- c) Etikai emotivizmus: a cselekedetek erkölcsi értékéről az általuk kiváltott helyeslő vagy elutasító érzések tájékoztatnak
 - Shaftesbury: Értekezés az erényről és az érdemről
 - Hume: Értekezés az emberi természetről
- d) Etikai szkepticizmus: az erkölcsi elvek egyáltalán nem igazolhatóak, vagy pedig egészen másfélék az alapjaik, mint amire igazolási kísérleteik során hivatkoznak
 - Mandeville: A méhek meséje
 - Nietzsche: Az erkölcsök genealógiájához

Klasszikus etikai elemzések

Kód: FLN-226.04 (kredit: 2)

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I épület, 211. Szerda 8-9:30.

Ennek a szemináriumnak az elvégzése előfeltétele az Etika vizsga letételének. Az órákon néhány, az etikai elméletek főbb típusainak (pl. erény-etika, etikai objektivizmus, utilitarizmus stb.) valamelyikébe sorolható szöveget vitatunk meg. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom: a referálók által a vizsgairodalomból ismertetésre kiválasztott művek.

Vizsgairodalom:

A vizsga anyaga: a vastag betűvel kiemelt szövegek, valamint minden témakörből egy további, tetszés szerint kiválasztott szerző megadott szövege(i).

I 1) Erény-etikák

Arisztotelész: Nikomakhoszi Ethika, I-III. könyv (1094a-119b). Bp.: Magyar Helikon 1971,

5-84. old.

- Sztobaios: "Zénón és a többi sztoikus tanítása a filozófia etikai részéről". In: Steiger Kornél

(vál.): Sztoikus etikai antológia, Bp.: Gondolat Kiadó 1983, 181-237. old.

- Rousseau: "Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?"
"Előszó a 'Narcissus'-hoz"
"Erkölcsei levelek"

In: Jean-Jacques Rousseau: Értekezések és filozófiai levelek, Bp.: Magyar Helikon 1978, 5-

58., 273-315. old.

- G.E.M. Anscombe: "Modern erkölcsfilozófia". In: Lónyai Mária (vál.): Tények és értékek,

Bp.: Gondolat Kiadó 1981, 615-651. old.

- Alasdair MacIntyre: Az erény nyomában, XIV-XVI. fejezet. Bp.: Osiris Kiadó 1999, 244-

326. old.

2) Kötelesség-etikák

- Szent Tamás: Előadások a Tízparancsolatról, 1128-1192, 1237-1276, 1315-1332. Bp.:

Seneca Kiadó 1993, 13-67., 109-130., 173-185. old.

- Diderot: "Természetjog". In: Ludassy Mária (vál.): A francia felvilágosodás morál-filozófiája, Bp.: Gondolat Kiadó 1975, 461-467. old.

Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése, Bp.: Raabe Klett Kiadó 1998.

- H.A. Prichard: "Hibán alapul-e a morálfilozófia?" In: Lónyai (vál.): Id. mű, 106-135. old.

- John Rawls: Az igazságosság elmélete, I. fejezet. Bp.: Osiris Kiadó 1997, 21-78. old.

3) Következmény-etikák

3a) Értékelméletek

Platón: "Philébosz". In: Platón Összes Művei, III. kötet, Bp.: Európa Könyvkiadó 1984,

151-305. old.

- Nicolai Hartmann: "Az erkölcsi követelmények lényegéről". In: Lételeméleti vizsgálódások.

Bp.: Gondolat Kiadó 1972, 511-566. old.

- G.E. Moore: "Principia Ethica", I. fejezet. In: Lónyai (vál.): Id. mű, 51-105. old.

3b) Utilitarizmus

-Diderot: "Helvétius Az emberről című művének cáfolata". In: Ludassy (vál.): id. mű, 503-

578. old.

Bentham: "Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe". In: Márkus László (vál.):

Brit moralisták a XVIII. században, Bp.: Gondolat Kiadó 1977, 677-774. old.

- J.S. Mill: "A haszonelvűség". In: A szabadságról. A haszonelvűség, Bp.: Magyar Helikon

1980, 227-354. old.

- John Rawls: "Kétfajta szabályfogalom". In: Lónyai (vál.): Id. mű, 364-416. old.

II

1) Etikai objektivizmus

- Samuel Clarke: "Értekezés a természetes vallásról". In: Márkus (vál.): Id. mű, 13-51. old.

Thomas Reid: "Értekezések az ember aktív erőiről". In: Márkus (vál.): Id. mű, 565-674. old.

- Thomas Nagel: Az utolsó szó, "Bevezetés", "Az etika". Bp.: Európa Könyvkiadó 1998, 9-

20., 140-175. old.

2) Etikai intellektualizmus

- Platón: "Az állam", 354a-354c, 368a-369b, 433a-444b. In: Platón Összes Művei, II. kötet,

Bp.: Európa Könyvkiadó 1984, 82-83., 103-105., 263-294. old.

- Szent Ágoston: "A szabad akaratról", I-II. könyv. In: A boldog életről. A szabad akaratról,

Bp.: Európa Könyvkiadó 1989, 55-173. old.

Descartes: "Értekezés a módszerről", III. rész. In: Válogatott filozófiai művek, Bp.: Akadémiai Kiadó 1980, 179-184. old.

"Levelek Erzsébet hercegnőnek". In: Gyergyai Albert (vál.): Ima az Akropoliszon, Bp.:Európa Könyvkiadó 1977, 43-61. old.

A filozófia alapelvei, "A szerző levele a könyv fordítójához". Bp.: Osiris Kiadó 1996, 7-20. old.

- Locke: Értekezés az emberi természetről, I. köt.: I. kv., 2. fej.; II. kv., 20., 28. fej. Bp.:

Akadémiai Kiadó 1979, 47-68, 222-227., 345-357. old.

- Spinoza: Etika, V. rész. Bp.: Magyar Helikon 1969, 279-316. old.

- Butler: "Az emberi természetről, avagy az ember mint erkölcsileg cselekvő alany". In:

Márkus (vál.): Id. mű, 251-308. old.

3) Etikai emotivizmus

Shaftesbury: Értekezés az erényről és az érdemről, Bp.: Kossuth Könyvkiadó 1994.

- Adam Smith: "Az erkölcsi érzelmek elmélete". In: Márkus (vál.): Id. mű, 423-553. old.

- Hume: Értekezés az emberi természetről, III. könyv, I. rész. Bp.: Gondolat Kiadó 1976, 623-649. old.

4) Etikai szkepticizmus

Mandeville: A méhek meséje, Bp.: Kossuth Könyvkiadó 1996, 11-134. old.

- Nietzsche: "Az erkölcs genealógiájához". In: Friedrich Nietzsche válogatott írásai, Bp.:

Gondolat Kiadó 1972, 337-361. old.

- Wittgenstein: "Előadás az etikáról", Nappali Ház 1990/1. 7-11. old.

- M. Schlick: "Az etika kérdései". In: Altrichter Ferenc (vál.): A Bécsi Kör filozófiája, Bp.:

Gondolat Kiadó 1972, 507-533. old.

- Ch. L. Stevenson: "Az etikai kifejezések emotív jelentése". In: Lónyai (vál.): Id. mű, 180-213. old.

- Sartre: Existencializmus. Hatágú Síp Alapítvány 1991.

Orthmayr Imre
Az értelem és az akarat szerepe az etikában
FL-226.02

Az emberi cselekvések magyarázatában három összetevőnek szokás jelentős szerepet tulajdonítani: az értelemnek, az érzelmeknek és az akaratnak. E három komponens jelentőségét mindazonáltal igen eltérően értékelték az egyes filozófusok. Némelyek az értelem, mások az érzelmek jelentőségét hangsúlyozták. Az akaratnak hol központi jelentőséget tulajdonítottak, hol megkérdőjelezték pusztán létét is. Az álláspontok eme sokfélesége megfigyelhető az etikában is. Az erkölcsi cselekvések magyarázatában is éles ellentét figyelhető meg a racionalista és emotivista elméletek között. Jelen szemináriumban az intellektualista és racionalista elméleteket vesszük szemügyre, az antikvitástól az újkorig. Az intellektualista elméletek az erkölcsi motivációban, a racionalista elméletek az erkölcsi megismerésben tulajdonítanak kitüntetett szerepet az értelemnek. Az akarat fogalma legtöbbször az értelem vezérelte erkölcsfelfogásokban válik jelentőssé. Az akarat feladata érvényesíteni az értelem erkölcsi előírásait. A félév során a következő filozófusok erről alkotott elképzeléseit vizsgáljuk meg vázlatosan: Platón, Arisztotelész, a sztoikusok, Szent Ágoston, Descartes, Spinoza, Hobbes, Locke, Butler, Clarke, Hume, Reid, Kant.

A szemináriumi jegy három részből áll össze: 1) a szövegek ismeretén alapuló órai szereplés, 2) 15 perces szemináriumi előadás, 3) 4-5 oldalas szemináriumi dolgozat.

A szemináriumot maximum húsz fő veheti fel előzetes jelentkezés alapján.

FL-226.03
Tütő László:
ETIKATÍPUSOK

A kurzus bevezetést nyújt az erkölcs kérdéseivel foglalkozó nézetek történetébe. Bölcséleti és szépirodalmi művek közös feldolgozásával segít eligazodni az erkölcs, illetve etika különböző elméleti és történeti értelmezéseiben. Jellegzetes álláspontokat megjelenítő írások elemzésével alkalmat ad a különböző etikai nézetek rendszerezésére, főbb típusainak megismerésére. A jegy megszerzése a szemináriumi tevékenység alapján történik.

Feldolgozandó művek:

1. Platón: Szókratész védőbeszéde, Kritón
2. Epiktétosz: Kézikönyvecske
3. Morus: Utópia
4. Machiavelli: A fejedelem
5. Spinoza: Etika
6. Moliere: Mizantróp
7. Mandeville: A méhek meséje, Franklin: A gazdagodás útja
8. Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?
9. Kierkegaard: Az esztétikai és az etikai közötti egyensúly a személyiség kimunkálásában
10. Nietzsche: Túl jön és rosszon
11. Lafargue: A lustaságra való jog
12. Lukács: Taktika és etika
13. Camus: Közöny

FL-226.04

Tütő László:

ETIKATÖRTÉNETI ELEMZÉSEK II.

A kurzus az „Etikatörténeti elemzések” című szeminárium folytatásaként foglalkozik az erkölcs kérdéseit vizsgáló nézetek történetével. Bölcséleti és szépirodalmi művek közös feldolgozásával segít eligazodni az erkölcs, illetve etika különböző elméleti és történeti értelmezéseiben. Jellegzetes álláspontokat megjelenítő írások elemzésével alkalmat ad a különböző etikai nézetek rendszerezésére, főbb típusainak megismerésére. A jegy megszerzése a szemináriumi tevékenység alapján történik.

Feldolgozásra javasolt művek:

Franklin: A gazdagodás útja

Kant: Az emberiség egyetemes történetének eszméje világpolgári szemszögből

Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?

Robespierre: A politikai erkölcs elveiről

Saint-Just: Beszéddek és beszámolók

Tocqueville: A demokrácia Amerikában

Kierkegaard: Az esztétikai és az etikai közötti egyensúly a személyiség kimunkálásában

Mill: A szabadságról

Nietzsche: Túl jón és rosszon

Lafargue: A lustaságra való jog

Lukács: Taktika és etika, A bolsevizmus mint erkölcsi probléma, Szakadék

Nagyszálló

Makarenko: Kommunista nevelés, kommunista magatartás

Camus: Közöny

Fromm: Az önmagáért való ember, Menekülés a szabadság elől

Jelentés, igazság és megértés

Mekis Péter

FL 228

Tematika:

A címben jelzett problémákat az órákon klasszikus és kortárs nyelvfilozófiai munkák alapján tárgyaljuk. Minden órán egy-egy szöveget olvasunk.

Követelmény:

A jegyszerzés feltétele a félév során referátum egy cikk alapján (ez kiváltható házi dolgozattal) és a félév végén beszámoló a többi cikkből.

Időpont :Hétfő 1015

LEHET-E FILOZÓFIÁT TANÍTANI? (FL-277a)

&

A FILOZÓFIA TANÍTÁSÁNAK MÓDSZERTANA (FL277-b)

- módszertani szemináriumok -

Megbízott előadó: HEGEDŰS SÁNDOR vezetőtanár /mb. előadó/

A szeminárium helye: ELTE. RADNÓTI MIKLÓS GYAKORLÓ GIMN.
(Bp. XIV. ker. Cházár András u. 8 – 10)

Az első találkozás: 2004. FEBRUÁR 16. /hétfő/ - 17 óra 30 perc
(a fenti címen)

A szeminárium tervezett időpontja a megbeszélés szerint változhat, de valószínű a fenti időpont. Kezdetben mindkét szeminárium ugyanott és ugyanakkor lesz, s csak a félév második felében válik majd ketté.

Kurzusleírás

A filozófia társadalmi elfogadtatásának közkatonái, élharcosai mindig is a filozófiatanárok voltak. (Mondhatnám persze azt is, hogy vagyok/vagyunk, de kerülni szeretném a személyességet, maradjon tehát a harmadik személy.) Sajátos - átmeneti - helyzetük kétfrontos harcra kényszeríti őket. Egyrészt védekezniük kell az ún. "igazi" filozófusok mindig meg-megújuló támadásaival szemben, másrészt pedig a múlni sosem akaró társadalmi elutasítás vagy közöny értetlenségével szemben. Ez utóbbit - úgy gondolom - mindenki tapasztalta már. Az előbbiből csak néhány példa emlékeztetőül: "Nos hát mindazokról, akik már megírták munkájukat vagy valaha is írni szándékoznak és azt hiszik, hogy teljesen tisztában vannak azzal, amire életem törekvése irányul, egy dolgot bizonytalán elmondhatok: akár az én tanítványaim voltak, akár másoktól hallották tanításaimat, akár 'maguktól jöttek rá' az igazságra, véleményem szerint semmit sem konyítanak a filozófiához." (Platón: VII. levél) Heidegger pedig így fogalmaz: "A félreértelmezéseket, amelyek a filozófiát állandóan körülfonják, az segíti elő leginkább, amit a mi fajtánk, a filozófiaprofesszor művel. Az ő szokásos, de ugyanakkor jogosult, sőt hasznos dolga, hogy az addigi filozófiákról a műveltség részét képező ismereteket közvetítsen. Ami azután úgy néz ki, mintha már maga is filozófia lenne..." (Bevezetés a metafizikába.)

De mi is történik akkor, amikor egy ún. "filozófiatanár" elkezd "filozófiát" tanítani? Mindenekelőtt az, hogy differenciálódni kényszerül az "igaziaktól", hiszen ami ők csupán a "magukét" tanítják és többnyire írásban, addig egy filozófiatanárnak az "egészre" kell tekintettel lennie, többnyire szóban. (Egy-egy történetfilozófiában megjelenhet persze a "filozófia" addigvolt története - egésze -, de csak alárendelt szereposztásban vagy destruálendő anyagként. - Hegel, Heidegger) Reprezentatív szerepe vitathatatlan, csak hogy nem saját mondandója révén kapta, hanem meghatározott intézményi keretek között jutott hozzá. A kérdés amire éppen ezért

mindenképpen felelnie kell egyrészt a filozófia szó jelentésének homogenizálhatóságával kapcsolatos, másrészt pedig az ún. "filozófia" társadalmi funkciójának problémáját érinti. Sose feledjük: "tantárgyunknak" nem igazán vannak tárgyszerűen továbbadható eredményei, de még csak uralkodó diskurzusa sem. Husserl szavaival szólva: "Filozófiát nem lehet tanulni, mert nincsenek objektíven megragadott és megalapozott belátásai és nem lehet azért sem, mert - és ez is ugyanazt jelenti - ezen a területen a problémák, módszerek és elméletek értelme nincsen tökéletesen tisztázva, a problémák, módszerek és elméletek nincsenek fogalmilag pontosan körülhatárolva." (Husserl: A filozófia mint szigorú tudomány) De hát akkor hogyan tanítható a filozófia, ha nem tanítható - kérdezhetné bárki. Milyen "igazságai" vannak, melyek ugye nem vélekedések (doxa), s nem oldhatók fel sem hitben, sem egzakt tudományos ismeretben? E kérdésre adott válasz tulajdonképpen a filozófiatanárok titka, felelőssége. Erről a felelősségről próbál együttgondolkodni a szóban forgó kurzus.

Budapest, 2004. január

Hegedűs Sándor
mb. előadó (06304341085)

FL-300 (K 2ó) Az akarat fogalma az antik filozófiában
hétfő 11.30-13.00

Az akarat fogalomtörténetéről írott alapvető monográfia (A. Dihle, *The Theory of the Will in Classical Antiquity*, Univ. of California Press 1982) mellett érvel, hogy Ágoston előtt nem beszélhetünk az akaratról mint az értelemről és az irracionális vágyaktól elkülönülő, autonóm lelki képességről. Ágoston azonban inkább kezdőpontja, mint lezárása az akaratra vonatkozó vitáknak: az akaratfogalomnak a középkori és újkori filozófiában is markánsan elkülönülő értelmezései versengenek egymással, melyek előzményei az Ágoston előtti teóriákban is felfedezhetők. A szemináriumon a görög filozófia olyan fogalmait vizsgáljuk meg, melyek beépülnek az akarat későbbi elméleteibe. Az osztályzat megszerzésének feltételei:

- referátum egy idegen nyelvű cikk vagy könyvfejezet felhasználásával
- zárthelyi dolgozat az órák anyagából.

1. Platón etikai pszichológiája 1.
2. Platón etikai pszichológiája 2.
3. Az emberi cselekvés elemzése Arisztotelésznél
4. "Akarat" (boulészisz) és elhatározás (proaireszisz) Arisztotelész etikájában
5. A fegyelmezetlenség (akraszia) problémája Arisztotelésznél
6. A jóváhagyás (szünkatatheszisz) a cselekvés sztoikus elméletében
7. A proaireszisz Epiktétosznál
8. Aphrodisziaszi Alexandrosz a választás szabadságáról
9. Plótinosz Isten szabadságáról és akaratáról
10. A latin tradíció voluntas-fogalma: Lucretius, Cicero és Seneca
11. Ágoston akaratfogalma 1.
12. Ágoston akaratfogalma 2.

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

Modern politika-, társadalom- és történelem-filozófiai speciális kollégium
2004. tavaszi fé.
Kód: FL-300, FLN-300
Gyakorlat - 3 (három) kredit
Csütörtök 11:30-12

A KURZUS CÉLJA

Szakképzési szinten (szakaszban) lehetőséget adni ismereteik elmélyítésére azoknak a filozófia szakos hallgatóknak, akik már teljesítették

az alapozó képzési szakasz minden követelményét,
valamint a törzsképzési szakaszba tartozó politika-filozófiai követelményeket,
továbbá, ilyen téma választása esetén a társadalom-, történelem- és
tudományfilozófia törzsképzési követelményeket.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

Csak olyan hallgatók jelentkezhetnek, akik különösebb gond nélkül olvasnak angol, német vagy francia szakszöveget.

Csak olyan hallgatók jelentkezhetnek, akik hajlandók folyamatos e-mail kommunikációra, továbbá bizonyos gyakorlatuk van internetes információkeresésben.

A kurzus filozófia szakos hallgatók számára van meghirdetve. Közülük is csak azok vehetik föl, akik

eleget tettek az alapozó képzési szakasz minden követelményének,
sikeresen teljesítettek egy politika-filozófiai gyakorlatot
és sikeresen letették a politika-filozófia kollokviumot.

Ezek a feltételek minden szakos hallgatóra érvényes. Azok a hallgatók, akik társadalomfilozófiai, történelem-filozófiai vagy a humán stúdiumok, ill. a társadalomtudományok filozófiájának körébe vágó témát kívánnak feldolgozni, csak a megfelelő -- modern társadalomfilozófia, történelem-filozófia, ill. tudományfilozófia -- gyakorlatok és kollokviumok sikeres teljesítése után jelentkezhetnek.

Nem filozófia szakosok -- külön megbeszélés alapján -- csak abban az esetben vehetik föl a kurzust, ha megállapítható, hogy rendelkeznek a szükséges előismeretekkel. Első sorban azok jönnek számításba, akik -- jóllehet nem filozófia

szakon tanulnak -- a Filozófia Doktoriskola Politikai filozófia specializációján kívánnak posztgraduális tanulmányokat folytatni.

TÉMÁK

XIX--XX. századi és recens szerzők, művek, irányzatok és vitakérdések a fent tételesen felsorolt szaktárgyak köréből.

A témákat megbeszélés alapján választjuk ki. A hallgatónak indokolnia kell, hogy miért javasol valamely témát. A téma elfogadásának természetesen az is előfeltétele, hogy a tanárnak megfelelő előismeretei legyenek.

FELADATOK

Önálló biblio- és „internetó”gráfiai feltáró munka.

Jelentős mennyiségű, esetenként 2-300 oldalnyi szakirodalom alapos feldolgozása.

20 000 „n” (betűhely) terjedelmű előadás megírása előzetes benyújtása és prezentálása.

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

Politikai filozófia
2004. tavaszi fé.
Előadás/kollokvium - 2 (két) kredit
Kódok: FL-300, FLN-235
Kedd 10-11.30

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A kurzus nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.

AZ ELŐADÁS

A kurzus során és a kollokvium anyagának elsajátításával az önálló diszciplínává vált politikai filozófiával ismerkedünk meg rendszeres formában.

Az előadások egy tankönyv jellegű monográfiához kapcsolódnak: Jean [ejtsd "dzsin", m. Janka] E. HAMPTON, Political Philosophy (Boulder, Colorado: Westview, 1997), xvi + 272 old.

A fiatalon elhunyt szerző bevezető jellegű, de sok eredeti gondolatot tartalmazó munkáját széles körben használják hasonló célra. Kiegyensúlyozott képet ad mind a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben, elsősorban az angol nyelvterületen megújult politikai filozófia eredményeiről, mind pedig a későbbi átalakulásról, a különböző posztliberális törekvésekről. Nem szorítkozik a normatív politikai filozófiára, mint ahogy tíz-tizenöt évvel ezelőtt szokásos volt, hanem kiterjeszkedik a politika társadalomfilozófiájára is.

Az órák két részből állnak. Az első részben a tankönyv egy-egy szakaszát ismertetem és elemzem. A második részben közösen dolgozzuk föl az ismertetett részt és megbeszélünk néhány kapcsolódó kérdést.

A KOLLOKVIUM

Az előadások látogatása nem kötelező.

Az előadást rendszeresen látogató és a közös megbeszélésben résztvevő hallgatók könnyített elővizsgát tehetnek.

Az angolul nem olvasó kollégák - megbeszélés szerint - német vagy francia szövegekből is fölkészülhetnek. A szövegek forrásai:

FERRY, Luc és Alain RENAUT, Philosophie politique, I-III. köt. (Paris: PUF, 1984).

KYMLICKA, Will, Politische Philosophie heute: Eine Einführung (Frankfurt a. M.: Campus, 1996).

REESE-SCHAEFER, Walter, Grenzgötter der Moral: Der neuere europäisch-amerikanische Diskurs zur politischen Ethik (Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997).

REESE-SCHAEFER, Politische Theorie heute: Neuere Tendenzen und Entwicklungen (München: Oldenbourg, 2000).

RENAUT, Alain, szerk., Histoire de la philosophie politique, IV. köt.: Les critiques de la modernité politique; V. köt.: Les philosophies politiques contemporaines (Paris: Calmann-Lévy, 1999).

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

XX. századi politikai filozófusok
II. rész: A negyvenes évek
2004. tavaszi fé.
Kódok: FL-222, FL-300, FLN-222, FLN-236
Gyakorlat - 2 (két) kredit
A: Kedd 12--13.30
B: Kedd 15--16.30

A, B: KÉT SZEMINÁRIUM!

Ha ebben a tavaszi félévben is olyan sokan jelentkeznek, mint az ősszel, akkor a szemináriumot kétszer tartom meg. Előbb az A foglalkozás (kedd 12--13.30) helyeit töltjük be, ha ezek beteltek, akkor már csak a B foglalkozásra (kedd 15--16.30) lehet jelentkezni.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A gyakorlat nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.
A KURZUS TÁRGYA

A több féléves sorozatban a „rövid XX. század” (1914-1989) legjelentősebb politikai filozófusainak munkásságát tekintjük át.

A második félévben a következő szerzők közül lehet választani, de a hallgatók kérésére más korabeli gondolkodókkal is foglalkozhatunk:

Adorno és Horkheimer
Arendt
Aron
Camus
Hayek
Jaspers
Jouvenel
Kojève
Kolnai
Laski
Mannheim
Merleau-Ponty
Niebuhr
Popper
Radbruch

Sartre
Schmitt
Strauss

A válogatás kiterjed a különböző politikai-ideológiai irányzatokra és filozófai iskolákra, de csak olyan gondolkodókat tartalmaz, akik többé-kevésbé rendszeresen tárgyaltak politikai témákat filozófiai szinten.

KÖVETELMÉNYEK

Az óramegbeszélésen minden hallgatóval megállapodunk, hogy melyik szerzőt dolgozza föl.

A nem angol nyelvű szerzőknél sok esetben rendelkezésre áll magyar vagy angol fordítás.

Minden hallgató kiselőadást tart a kijelölt szerzőről. A kiselőadás tömör vázlatát (nem a feldolgozott szöveg kivonatát) az előadás időpontja előtt legalább egy héttel e-mailen be kell nyújtani.

A kurzus minden résztvevője kap egy irodalomjegyzéket és egy kisebb, magyar és angol fordításokból álló szöveg-csomagot. Ennek alapján kell fölkészülni a közös szemináriumi munkára.

Az érdemjegyre az aktív szemináriumi részvétel is beszámít, nem csak a kiselőadás.

EMELT SZINTŰ KOLLOKVIUM
A LIBERALIZMUS KLASSZIKUSAI

FL-300.39 / FLN-300.19

/Előfeltétel : társadalomfilozófia 1. vizsga + angol nyelv/

2004 TAVASZI FÉLÉV

I. KANT: Az örök béke (Ictus, 1997)

B. CONSTANT: A régiek és a modernek szabadsága (Atlantisz, 1997)

J. S. MILL: A szabadságról; The Representativ Government

A. DE TOCQUEVILLE: Az amerikai demokrácia (Európa, 1993) /részletek/
A régi rend és a forradalom (Atlantisz, 1994)

Az angolszász liberalizmus klasszikusai I. (Atlantisz, 1991)

KOMMENTÁROK:

JOHN DUNN: Locke (Atlantisz, 1992)

PIERRE MANENT: A liberális gondolat története (Tanulmány Kiadó, 1994)

RAYMOND ARON: Tanulmány a szabadságjogokról (Tanulmány Kiadó, 1994)

JOHN GAY: Liberalizmus (Tanulmány Kiadó, 1996)

I. BERLIN: A szabadság kétfajta fogalmáról; J. S. Mill IN: Négy esszé a szabadságról
(Európa, 1990)

11) A. RAPACZYNSKI: Nature and Politics (Liberalism and the Philosophies of
Hobbes, Locke and Rousseau

LEO STRAUSS és J. CROSBY: A politikai filozófia története I-II. (Európa, 1994)
/Locke, Montesquieu, Kant, Adam Smith, Tom Paine, J. S. Mill, Tocqueville /
(Európa, 1995)

FLN-300.11 [K, 30ó] 2 kredit = FL-300.40 [K, 2ó]

Csütörtök, 830 – 1000 I/208

Keleti filozófia (India)

Tematika:

1. Filozófia keleten és nyugaton. A filozófia fogalma. Csak három helyen alakult ki önállóan bölcséleti hagyomány. A különböző kultúrkörök kategóriáinak viszonya egymáshoz: a fordítás problémája. A valláshoz való viszony különbségei; a tradicionalitás szerepe. A filozófia részterületeinek súlya, viszonyuk egymáshoz.
2. Előzmények. Bevezetés: India; népek, nyelvek, kultúrák; történelmi áttekintés; a vallás és a filozófia viszonya. Az előzmények: az Indus-völgyi és az árja népek világnézetének összehasonlítása, tipológiájuk. A Védák világszemlélete: régi és új istenek, a rita és a szóma; a filozofikus himnuszok, különösen a Purusa- és a Teremtés-himnusz. A mágikus-rituális spekulációk: a bráhmanák és az áranjakák; kozmogóniai elképzelések; a Brahma fogalmának kialakulása.
3. Az upanisadok; különösen a Brihad-áranjaka és a Cshándógja metafizikai és pszichológiai tanítása. A lélekvándorlás tana, eredete, implikációi: a karma és a nirvána.
4. A Buddha – szakítás a két nagy tradícióval: vallás – isten, hit, egyház, papok és hívők nélkül. A Buddha viszonya a filozófiához. Központi tanítások: a négy nemes igazság és a nemes nyolcúttú ösvény. Szenvedés – múlandóság – inszubsztancialitás. Lélekvándorlás lélek nélkül. A mahájána iskolái: az üresség-tan és a csak-észlelet tanítása.
5. A hinduizmus kialakulása, a teizmus jelentkezése; a Bhagavad-gítá. A panteizmus és a mindenütt-jelenválóság. A jóság, kötelesség, igazság és erény konfliktusa. A megváltásra törekvés és az evilági aktivitás összebékítése; a különböző tradíciók eklektikus kompromisszuma. A klasszikus, „ortodox” filozófiai rendszerek; viszonyuk egymáshoz és a hindu valláshoz.
6. A szánkhja és a jóga dualizmusa. A természetfilozófia: a guna-elmélet, a természet összetevőinek kifejlődése egymásból. Ismeretelmélet: a megbízható ismeret forrásai; a következtetés fajtái és az okság elemzése. A természet mint aktív princípium. A lélek-bizonyítások; a lélek és a tudat elválása. A pszichikus princípiumok burjánzása. A megváltás; technikák a lélek eloldására az anyagtól.
7. Az idealista monizmus: az advaita védánta iskola. Exegetikus filozófia vagy filozofikus exegézis? A lét és levés elválasztása. Az empirikus világ státusza (a májja): látszat, de nem hamis. Az egyetlen abszolútum; a tudatok sokasága és egyetlen lélek. A változatlan valóság és az időbeli jelenségvilág; a kettős igazság tana. A megváltás (móksha) értelme, lehetősége, módja.

Kötelező irodalom:

[A szögletes zárójelbe tett alternatívák csak kényszermegoldások – nem ajánlom őket.]

2. Puskás Ildikó: Istenek tánca. Rövid áttekintés az indiai vallásokról. Budapest 1984, 7-67., 94-123. o. vagy

Puskás Ildikó: Lélek a körforgásban. Budapest 2000, 13-214., 250-285. o.

Schmidt József: Az ind filozófia. 2. kiadás, Budapest 1991, 42-91. o. vagy

[Héjjas István: Ókori indiai bölcsélet. Budapest 1994, 29-120. o.]

- Fórizs László (ford.): Rigvéda. Teremtéshimnuszok. Budapest 1995, 99-149. o. vagy
- Vekerdi József (szerk.): Szanszkrit líra. (Himnuszok a Rigvédából, 9-60. o.) Bp. 1988.
3. Vekerdi József (ford.): Titkos tanítások. Válogatás az upanisadokból. Budapest 1987, 48-50., 60-69., 92-99. o. vagy
- Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok. Bp. 1998, 52-55., 96-111., 242-255.o. vagy
- [Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok I-III. Budapest 1992-94. II. kötet 73-82. o.; III. kötet 36-38., 67-77. o.]
4. Schmidt József: Ázsia világossága. Buddha élete, tana és egyháza. Budapest 1924, 11-224. o. vagy
- Ruzsa Ferenc: Gótama nem volt buddhista. In Századvég (új foly.) I/1. (1994 tavasz), 103-116. o. vagy
- Küng, Hans – Bechert, Heinz: Párbeszéd a buddhizmusról. (Kereszténység és világvallások.) Budapest 1997, 17-39., 75-90., 125-146., 189-204. o.
- Vekerdi József (ford.): Buddha beszédei. Budapest 1989, 45-49., 61-70., 77-89., 104-117., 136-145., 160-163. o. vagy
- Tenigl-Takács László (szerk.): A buddhizmus alaptanításai a szentiratok tükrében. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, Budapest 1994, 10-32. o.
5. Vekerdi József (ford.): Bhagavad Gítá. A Magasztos Szózata. Budapest 1997, 6-19., 66-72. o. vagy
- Vekerdi József –Lakatos István (ford.): A Magasztos Szózata. Bhagavad Gítá. Budapest 1987. (I., II., XI. ének) vagy
- [Prabhupāda, A. C. Bhaktivedanta Swami: Az eredeti Bhagavad-gítá. The Bhaktivedanta Book Trust 1989, 51-175., 549-604. o.]
6. Ruzsa Ferenc: A klasszikus szánkhja filozófiája. Bp. 1997. 9-17., 43-113., 245-51. o. vagy
- [Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Ísvarakrisna: A számvetés megokolása (Szánkhja-káriká). Budapest 1994, 15-44. o.]
- Fórizs László (ford., jz.): A megszentelődés pátandzsala útja. In –: Dhammapada. Az erény útja. Budapest 1994, 179-197. o. vagy
- Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Patandzsali: Az igázás szövétneke (Jóga-szútra). Budapest 1994, 47-102. o.
7. Ruzsa Ferenc (ford., jz.): Sankara: A Brahma-szútra magyarázata. Bp. 1996. 5-76. o.

Ajánlott irodalom:

- Dasgupta, Surendranath: A History of Indian Philosophy. Cambridge 1922.
- Frauwallner, Erich: Geschichte der Indischen Philosophie. Salzburg 1953-56. (History of Indian Philosophy. Ford. V. M. Bedekar. Delhi 1973.)
- Max Müller, Friedrich: The Six Systems of Indian Philosophy. London 1899.
- Radhakrishnan, Sarvepalli: Indian Philosophy. 2. kiadás, London 1929.
- Zimmer, Heinrich: Philosophies of India. Edited by Joseph Campbell. Princeton 1951.
- Mehlig, Johannes: Weisheit des alten Indien. Leipzig und Weimar 1987. Band 1. Vorbuddhistische und nichtbuddhistische Texte; Band 2. Buddhistische Texte.
- Potter, Karl (sorozatszerkesztő): Encyclopedia of Indian Philosophies. (Eddig 7 kötet jelent meg.) Princeton – Delhi 1970-1996.

Radhakrishnan, Sarvepalli & Moore, Charles A.: A Sourcebook in Indian Philosophy. Princeton 1957. (reprint 1989.)

Tenigl-Takács László (szerk.): India bölcsessége. Budapest 1994. (II. rész)

Olivelle, Patrick: Upaniṣads. Oxford University Press 1996.

Téchy Olivér: Buddha. Budapest 1986.

Govinda, Láma Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje és annak szisztematikus bemutatása az Abhidhamma hagyománya alapján. Budapest 1992.

Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Budapest 1997.

Fehér Judit – Horváth Z. Zoltán (szerk.): Buddhista logika. (Történelem és kultúra 12.) Bp. 1995.

Fehér Judit (szerk.): Tibeti buddhista filozófia. (Történelem és kultúra 11.) Budapest 1994.

Tenigl-Takács László (ford. és komm.): Gótama: A logika szövétneke. Budapest 1992.

Eliade, Mircea: A jóga. Halhatatlanság és szabadság. Budapest 1996.

Thibaut, George (ford.): The Vedānta-Sūtras of Bādarāyana with the Commentary by Śankara. Oxford 1890.

Fajd Ernő (ford. és komm.): Sankara: A védánta filozófiája. Budapest 1996.

Számonkérés:

Kollokviumjegyet szóbeli vizsgával lehet szerezni. A kollokvium a kínai filozófia ismeretét is feltételezi, azaz: aki már elvégezte a „Kínai filozófia (keleti filozófia)” c. emelt szintű szemináriumot, az csak Indiából vizsgázik; aki viszont nem, az önálló felkészülés alapján a kínai filozófia köréből is kap egy vizsgakérdést.

* * * * *

Ebben a félévben nem tárgyaljuk, de akinek nincs kínai filozófiából (szemináriumi) jegye, az e témakörökből is vizsgázik:

Tematika:

8. A kínai bölcsélet kezdetei. A konfuciuszi megalapozás – a régiek helyes útjának követése. Az emberség alapja, a szülőtisztelet és testvériesség. A család összetartása, az ország összetartása és az Égi megbízatás. A nemes ember eszméje és az igazságosság erénye. A kormányzás alapja, a szertartási előírások rendje.

9. A konfucianizmus rendszere. A Nagy Tanítás a nép szülői szeretetéről és az ország rendbetételéről, A Közép Mozdulatlansága az égalatti törvényéről. Konfuciusz átértelmezése és a hatalom apológiája. Meng-ce a megkülönböztetni képes tudásról, az uralom igazságosságáról és hasznosságáról, a közföldek rendjéről. Konfuciánus összegzés: Sziün-ce a szertartásosságról, a nevek kijavításáról és az emberi jószág tanultságáról.

10. A taoizmus alapjai. Lao-ce a Tao határtlanságáról, ürességéről, homályosságáról, megnevezhetetlenségéről. Lét és nemlét egymást szüléséről, a nem-cselekvésről és a szavak nélküli tanításról. Az erény teljességéről, a kormányzás tevékenység-nélküliségéről.

11. A taoizmus kifejtése és polémiája. Csuang-ce a dolgok azonosságáról, olyanságáról és nem-olyanságáról. Az élet táplálásáról és a szavakba nem foglalható értelemről. A zavartalan átalakulásról, kezdet és vég egymásba téréséről.

12. A vitatkozók és a nevek iskolája. Hui Si apóriái, Kung-szun Lung paradoxonjai. A név és a való viszonyáról. Az érvelés kezdetei: a nagy ok, a kis okok, az azonosság és a különbözőség.
13. A legizmus mint a kormányzás helyes módszere a törvények segítségével. Han fei-ce a viselkedés szabályairól, a cselekvések vizsgálatáról és a megőrzés útjáról. A törvénykezés gyakorlatiassága. Szun-ce a hadviselés törvényeiről, és Kuan-ce az ország felhalmozásáról.
14. Vázlatok a középkori kínai bölcselet történetéről. A buddhizmus tanításainak megjelenése a kínai filozófiában – a hua-jen hagyomány és a csan elmélkedők iskolái. A taoista neokonfucianizmus; Csou Tun-ji és a nagy szintézis; Csu Hszi kompilációi.

Kötelező irodalom:

8. Kung-ce: Lun jü I-VIII in Kínai filozófia. Ókor. Szöveggyűjtemény I. kötet. Válogatta, fordította, a bevezetéseket és a jegyzeteket írta Tőkei Ferenc. Akadémiai Kiadó 1986, 53-92. o.
– V.ö. Tőkei F. bevezetése, uo., 49-52. o. és Henri Maspero: Az ókori Kína. Gondolat, 1978, 361-372.
9. A Nagy Tanítás in Kínai Filozófia I. kötet, 180-190. o.
A Közép Mozdulatlansága in ua., 191-210. o.
Meng-ce I-III in ua., 329-350. o.
Sziün-ce 19., 22., 23. fejezet in Kínai filozófia II. kötet, 222-228., 246-264. o.
– V. ö. Tőkei F. bevezetései in Kínai filozófia I. kötet 177-179. o.; 325-328. o.; II. kötet 199-203. o. és H. Maspero: Az ókori Kína 429-455. o.
10. Lao-ce: Tao te king in Kínai filozófia II., 17-46. o.
– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 11-16. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 386-402. o.
11. Csuang-ce II; III; VI. in Kínai Filozófia II. kötet, 67-95. o.
– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 57-61. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 386-402. o.
12. Hui Si – Csuang-ce XXXIII in Kínai filozófia II., 120-122. o.
Kung-szun Lung-ce in ua., 139-151. o.
Motista kánonok in ua., 163-190. o.
– V. ö. Tőkei F. bevezetései in ua., 135-137. o.; 159-162. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 419-428. o.
13. Han fei-ce in Kínai filozófia II., 295-313. o.
Szun-ce – Ping fa in ua., 361-372. o.
Kuan-ce in ua., 409-416. o.
– V. ö. Tőkei F. bevezetései in ua., 275-280. o.; 357-360. o. és H. Maspero: Az ókori Kína 409-418. o.
14. Cs'eng kuan: A tantételek osztályozása in Hamar Imre: Kínai buddhizmus a középkorban. Balassi Kiadó, 1998, 85-125. o.
Kapujanincs átjáró. Kínai csan buddhista példázatok. Vál., ford., jz., utószó: Miklós Pál. Helikon, 1987.
– Beszélgetések a csarnokban; Útmutatások a gyülekezetnek. 7-24. o.
– Buddha fölmutat egy szál virágot. 52. o.
– Nan-csüan kettévágja a macskát. 57.o.
– A Nagy Tanító három hívása. 60. o.
– A köznapi lélek maga az Út. 61. o.
– Nincsen elme, nincsen Buddha, nincsen semmi se. 67. o.

Szemelvények és tanulmányok a középkori kínai filozófiából (megjelenés alatt)

Ajánlott irodalom:

- Waley, Arthur: The Ways of Thought in Ancient China. London 1939.
Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei. Akadémiai 1986.
Balázs, Etienne: Gazdaság és társadalom a régi Kínában. Európa 1976.
Feng Yu-lan: A History of Chinese Philosophy. Princeton 1953.
Giles, Herbert A.: A History of Chinese Literature. London 1958.
Hou Wai-lu: A Short History of Chinese Philosophy. Peking 1959.
Duyvendak, J.: Tao te ching. The Book of the Way and its Virtue. London 1954.
Needham, Joseph: Science and Civilization in China 2. History of Scientific Thought. Cambridge 1956.
Tőkei Ferenc: Sinológiai műhely. Magvető 1974.
Wing-tsi Chan: Chinese Philosophy. Princeton 1963.
Granet, Marcel: La civilisation Chinoise. Paris 1948.
Couvreur, S: Mémoires sur les bienséances et les cérémonies. Paris 1950.
Karlgren, Bernard: The Book of Odes. Stockholm 1950.
Maspero, Henri: Les Religions Chinoises. Paris 1950.
Legge, James: The Chinese Classics I-V.
Granet, Marcel: La pensée chinoise. Paris 1934.
Waley, Arthur: The Analects of Confucius. London 1938.
Vasziljev, L. Sz.: Kultúrák, vallások és hagyományok Kínában. Gondolat 1977.
Jan Hin-Sun: Drevnyekitajszkij filozof Lao-czü; ego ucsenyije. Leningrad 1950.
Swarz, Ernst: Laudse: Daudeshing. Leipzig 1990.
Wilhelm, Richard: Dschuang Dsi. Leipzig 1940.

Tatár György
FLN-2316FL-300.42
Bevezetés a vallásfilozófiába (előadás)

Az előadások tárgyukat részben történetileg, egyben azonban rendszerezően is törekednek feldolgozni. Az egyes jellegzetes vallásfilozófiai típusok bemutatásán belül az adott típus története kerül bemutatásra. A tárgyalás menete nagyjából a következő sorrendet követi:

A legrégebbi típus: a vallásfilozófia mint a preracionális tudat kritikája

A vallásfilozófia mint a vallás filozófiává változtatása (a vallási tartalmak filozófiai allegorizálása, az újplatonizmus, utóbbi viszonya az idealizmushoz, kísérletek a vallás filozófiai megszüntetésére stb.)

A filozófiai teológia alapján álló vallásfilozófiák (a teológiai és filozófiai kérdések különbségei, az „Isten” szó átmenete vallási kontextusból filozófiába, az onto-teológia és hit és tudás viszonya, a kanti fordulat, a vallási racionalizmus keletkezése és az ész istenítése, a vallástudományok születése stb.)

A vallás fenomenológiája (a filozófiai fenomenológia és az empirikus vallástudomány találkozása, a „szent” megjelenésének elmélete Rudolf Ottónál, a vallások történetiségének kérdése Eliadénál, a vallási nyelv történetisége stb.)

Vallásfilozófia mint a vallási nyelv elemzése (az értelmetlenség-gyanú, Cassirer, a dialogikus vallásfilozófiák: Hermann Cohen, Franz Rosenzweig és Martin Buber, hatásuk a modern teológiára stb.).

A jegy szerzése kollokvium révén történik.

Irodalom: Brian Davies: Bevezetés a vallásfilozófiába. Kossuth, 1999.

Mircea Eliade: A szent és a profán. Európa, 1987.

Rudolf Otto: A szent. Osiris, 1997.

Kierkegaard: A keresztény hit iskolája. Atlantisz, 1998.

Bene László adjunktus

FL-350.40 (G 2ó) Epiktétosz: Beszélgetések
hétfő 15.00-16.30

Epiktétosz (Kr. u. 50-135) filozófiájának középpontjában az autonómia kérdése áll. Tanítása szerint kizárólag belső világunk az, ami tőlünk függ, következésképpen csak ebben a szférában valósítható meg a szabadság. A szabadság lehetőségének vizsgálata egyben az ember valódi énje határainak kutatását is jelenti. Epiktétosz a sztoikus etika alapvető belátásait fogalmazza újra, de a hagyományos iskolai szakzsargon helyett közvetlen, életközeli előadásmódot választ. Az órán a Beszélgetések (Diatribai, latin címén Dissertationes) I. könyvét olvassuk görög nyelven illetve angol fordításban. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel. Az osztályzás az órai munka alapján történik.

Bodnár István: Antik ontológia
emelt szintű szeminárium
FL-350.41
időpont óramegbeszélés alapján
E-levelcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A szemináriumon az antik filozófiával elmélyültebben foglalkozó hallgatók vehetnek részt. A kurzus első heteiben közös megbeszélés alapján alakítjuk ki, mely szerzőket fogunk a félév során hangsúlyosabban tárgyalni. Ennek során az albbi nagy témaegységekből válogathatunk:

Parmenidész ontológiája, a későbbi eleaták, Gorgiasz
Platón Szofistája
Arisztotelész a létezőről a Kategóriákban és a Metafizika IV. könyvében
a sztóikusok ontológiája
a korai atomisták és az epikúreusok ontológiája
az ontológia nélküli élet: a szkeptikusok

A szemináriumon a szemináriumi munkára --- az egyes szemináriumi foglalkozásokon előadott vitaindítókra, és a vitában való részvételre --- és a félév során benyújtott szemináriumi dolgozatra lehet szemináriumi jegyet kapni. A szemináriumi dolgozathoz a szükséges szakirodalmat egyéni konzultáció keretében beszéljük meg. A szakirodalom feldolgozásához elengedhetetlen lesz az, hogy a hallgatók megbízhatóan és alaposan tudjanak idegennyelvű szakszövegeket feldolgozni.

Csikós Ella
Whitehead metafizikája
FLN-350, csüt. 12,30-

Tematika:

A létrejövés elmélete. - Az örök objektumok. - A prehenziók elmélete. - A szubsztancia-kritika. - A múlt magyarázata. - A tapasztalat whitehead-i fogalma. - Whitehead viszonya a filozófiatörténeti hagyományhoz. - A természet megismerése. - Az öntudat eredete. - Isten és világ, vallási tapasztalat.

Olvasandó irodalom:

A. N. Whitehead: Folyamat és valóság. Typotex Kiadó Budapest 2001. Angolul: Process and Reality. An essay in cosmology. The Free Press New York 1969. (vagy: ed. by Griffin and Sherburne, 1978) (Elsősorban: I., III. és V. rész)

Az ajánlott irodalomból:

Whitehead: Adventures of Ideas. The Free Press New York 1967.

Whitehead: Religion in the Making. New York 1926.

Whitehead: Essays in Science and Philosophy. New York 1947.

A másodirodalomból:

Karsai Gábor: Whitehead és a szerveződés filozófiája. Pro Philosophia 1998/15-16. 77-109.o.

Csikós Ella: Rendszeralkotók Istene. Hegel és Whitehead Isten és világ viszonyáról. Világosság 2000/2. 39-51.

Csikós Ella: A kreativitás mint lehetőség. Magyar Filozófiai Szemle 2001/4.

Simonfi Attila: Egy átváltozás felemás arca (Whitehead: Folyamat és valóság) MFSZ 2002/1-2.

D. W. Sherburne: A Key to Whitehead's Process and Reality. New York 1966.

Kline (ed.): A. N. Whitehead. Essays on his Philosophy. Prentice-Hall, 1963.

Mays: Whitehead's Philosophy of Science and Metaphysics. M. Nijhoff, The Hague 1977. II.-III.

Fetz: Whitehead. Prozessdenken und Substanzmetaphysik. 1981.

W. A. Christian: An Interpretation of Whitehead's Metaphysics. Yale University Press, 1959.

A. H. Johnson: Whitehead's Theory of Reality. New York 1962.

V. Lowe: Understanding Whitehead. Baltimore 1962. 9.-10.fej.

I, Stengers: Penser avec Whitehead. Seuil, Paris 2002.

Gyakorlati jegy alapja: szemináriumi referátum vagy dolgozat készítése Whitehead főműve és másodirodalom alapján.

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
Molnár Péter adj.
Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történeti Tanszék

2003/04 tavasz

Politikai teológia a 17. századig.
EMELT SZINTŰ TANEGYSÉG.
FL – 350.44
FLN – 350.21

Időpont: kedd 16h - 17:30
Hely: Múzeum krt. I. ép. 210. szoba
Követelmények: dolgozat a félév végéig.
Elérhetőség: gereby@eudoramail.com
pmolnar@ludens.elte.hu

Geréby György fogadóórája: hétfő 10-11, kedd 10-11.
Megjegyzés: angol, francia vagy német olvasási képesség elvárás.

A szeminárium későantik és a középkori politikai teológiák történetét tárgyalja a hellénisztikus világtól a modern kor kezdetéig, historiográfiájának kontextusával együtt.

A fogalmat magát Carl Schmitt (1888 - 1985) vezette be az irodalomba 1922-es könyvével. A Schmitt által megfogalmazott módszertan segítségével jól vizsgálhatóak a politikai berendezkedések teológiai legitimációs struktúrái. Politika, uralom, jogrend, béke, világrend és teológia összefüggése számos különböző történeti formációt hozott létre. Az igazolásukat megfogalmazó ideológiák történetírásában mérföldkőnek számítanak Ernst H. Kantorowicz (1895–1963) könyvei, mint a II. Frigyes, illetve a *The king's two bodies* (1957), amelyekben elsőként tett kísérletet a fogalom premodern alkalmazására. A patológus Erik Peterson (1890 - 1960) a korai kereszténység és a hellénizmus politikai teológiáját vizsgálva fontos elvi különbséget tett a keresztény és a hellénisztikus struktúrák között. Jan Assman *Herrschaft und Heil c.* könyvében (2000) a hellénisztikus kontextus mellett az egyiptomi, a közel-keleti politikai teológiákat is bemutatja.

Irodalom és filozófia FL 350.45 FLN 350.22 ET 311, ETN 311

/Lábjegyzetek Platónhoz/

Joó Mária egy. adj. BTK Filozófiai Intézet

szerda fél 12-13

A szeminárium a múlt félévi folytatása, de újonnan is lehet csatlakozni. Irodalom és filozófia viszonyának tágabb problémáján belül a kép, mítosz, dialógus, irónia kérdéseivel foglalkozunk, Ricoeur és Derrida műveivel kezdve, a hermeneutika keretében. Kitekintésként a résztvevők érdeklődéséhez igazodva akár a kognitív tudományok, akár az irodalomelmélet vagy a nyelvfilozófia szempontjai is felvethetők (M. Black, Davidson, Lakoff). Martha Nussbaum, aki a mai amerikai filozófia ismert alakjai közé tartozik, és a görög filozófia kutatója, különösen releváns pozíciót képvisel az általunk választott keretben. Platón mítoszai, hasonlatai, dialógusművészete ('filozófiai műalkotásai') állandó hivatkozási és vizsgálódási alapként fognak szolgálni.

Bibliográfia

Metaphor and Thought ed. A. Ortony Cambridge 1979 átfogó szöveggyűjtemény

Metaphor in Context ed. J. Stern Cambridge MIT 2000

Platon: Nap-, barlang-, lélek-hasonlat (lélekfogat a Phaidroszban) stb.

P. Friedlander : Arrheton in: Platon1-3. Berlin 1964 1.köt.

P. Ricoeur: La métaphore vive, Paris 1975 magy. megjelent utolsó fej. Metafora és filozófia-diskurzus c. in: Szöveg és interpretáció szerk. Bacsó B. Bp. 1991 és másik fordításban az eredeti francia kiadáövegváltozat Válogatott tan. Bp. 1999

Derrida: Mythologie blanche in: Marges de la philosophie Paris 1972 magy. Az irod. elméletei 5. szerk. Thomka B. Pécs 1997.

Kant Derrida: Minden dolgok vége Bp. 1993 Századvég

de Man: A metafora ismeretelmélete in: Esztétikai ideologia Bp. 2000

A. Danto: Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet Bp. Atlantisz 1997

Manfred Frank: Die Aufhebung der Anschauung im Spiel der Metapher in: Frank: Das Sagbare und das Unsagbare. Studien zur deutsch-französischen Hermeneutik Frankfurt 1990

Gadamer: Philosophie und Literatur 1981 GW 8.

Fehér M. István: Irod. és filozófia az 'Igazs. és módszer 'után in: Hermeneutikai tan.1. Bp. 2001

Bacsó Béla: Platonikus örökség Schellingnél és Heideggernél in: Mert nem mi tudunk...Bp. 1999

G. Gabriel, Ch. Schildknecht hg.: Literarische Formen der Philosophie Stuttgart 1990

Edmundson: Literature against philosophy. Plato to Derrida, Cambridge 1995

Martha Nussbaum: Philosophy and literature in: Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature. Oxford 1990

FL 350.46
FLN-350.23

Empirizmus és racionalizmus kapcsolata Galénosznál és ennek következményei a test-lélek viszonyról alkotott felfogására.

A szemináriumon azt vizsgáljuk, miként alkalmazza Galénosz a lélek képességeinek leírására azt az elméletet, miszerint ismereteink legfőbb kritériuma az érzéki tapasztalat és ennek megfelelően tudásunk empirikus jellegű. Emellett azonban olyan elméletet dolgoz ki, amely a korabeli nézetek alapján nem tekinthető empirikusnak: egy általános elméletet az emberi természetről, illetve test és lélek viszonyáról. A szövegek elemzésekor képet kapunk a korabeli empirikus (empeirikos) és racionalista (logikos) ismeretfelfogásról is. Az elemzés magyar fordítás alapján folyik, a szakirodalmat pedig az órai ismertetések segítségével dolgozzuk fel.

Órafelosztás:

1. Bevezető ea.
- 2-5. Empirizmus és racionalizmus általános jellemzése (De sectis, Subfiguratio, OD)
- 6-9. Test és lélek viszonya (Quod animi mores)
- 10-11. Érzelmek és tévedések megkülönböztetése (Aff., ill. Plac.)

Primér szövegek:

De sectis ingredientibus. Ed. G. Helmreich, Galenus. Scripta Minora III. Lipcse: Teubner, 1893.

Subfiguratio empirica. Ed. K. Deichgräber, Die griechische Empirikerschule. Berlin: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, 1930, 19652, 42-89.

De optima doctrina. Ed. A. Barigazzi. Corpus Medicorum Graecorum V 1, 1. Berlin: Akademie Verlag, 1991.

Quod animi mores corporis temperamenta sequuntur. Ed. G. Helmreich, Galenus. Scripta Minora II. Lipcse: Teubner, 1891.

De affectuum et peccatorum dignotione libri. Ed. W. de Boer. CMG V 4, 1, 1. Lipcse/Berlin: Akademie Verlag, 1937.

Szakirodalom:

V. Caston, 'Epiphenomenalism: ancient and modern', Philosophical Review 106(1997), 309-363.

P.L. Donini, Tre studi sull' aristotelismo nel II secolo d.C. 3.fejezet: Psicologia ed etica in Galeno e in Alessandro di Afrodisia: il problema del determinismo. Torino: Tirrenia, 1974, 127-185.

M. Frede, 'An empiricist view of knowledge: memorism', S. Everson (szerk.), Companions to Ancient Thought 1: Epistemology. Cambridge: CUP, 1990, 225-251.

R.J. Hankinson, 'Galen's anatomy of the soul', Phronesis 36(1991), 197-233.

R.J. Hankinson, Cause and Explanation in Ancient Greek Thought. Oxford: OUP, 1998, 295-323, 373-404.

- R.J. Hankinson, 'Actions and passions: affection, emotion and moral self-management in Galen's philosophical psychology', J. Brunschwig & M.C. Nussbaum (szerk.), *Passions and Perceptions*. Cambridge: CUP, 1993, 184-222.
- J. Kollesch & D. Nickel (szerk.), *Galen und die hellenistische Erbe*. Sudhoffs Archiv, Heft 32, Stuttgart: Steiner, 1993.
- P. Manuli & M. Vegetti (szerk.), *Le opere psicologiche di Galeno*. Nápoly: Bibliopolis, 1988.
- P. Donini, 'Tipologia degli errori e loro correzione secondo Galeno', 65-117.
- L. G. Ballester, 'Soul and body, disease of the soul and disease of the body in Galen's medical thought', 117-153.
- J. Pigeaud, 'La psychopathologie de Galien', 153-185.
- P. Manuli, 'La passione nel *De placitis Hippocratis et Platonis*', 185-215.
- T. Tieleman, *Galen & Chrysippus on the Soul*. Leiden: Brill, 1996.

A logika története Leibniztől Russellig
FL-350
Máté András docens

Tematika:

Leibniz. Lehetséges világok, fogalmak, monaszok. A lingua characterica universalis és a calculus ratiocinator eszméje; matematika, logika és filozófia viszonya. Az első kísérlet a logika matematizálására.

Források: Válogatott filozófiai írások (Gondolat, 1986); Fragmente zur Logik (ed. F Schmidt); Logical Papers (ed. G. Parkinson).

Bolzano: Kant-kritika a logikai platonizmus alapján; metalogikai szemléletű következtetéselmélet. A matematikai analízis megalapozási problémái.

Források: Wissenschaftslehre; Paradoxien des Unendlichen.

A logika matematizálásának algebrai útja: korai kísérletek, de Morgan, Boole, Schröder, Peirce.

Forrás: Boole: An Investigation of the Laws of Thought

A matematika megalapozásának programja; matematikai és filozófiai motívumok. Cantor halmazelmélete.

Forrás: Cantor: "Végtelenség a matematikában és a filozófiában" (Filozófiai Figyelő 88/4).

Frege. A matematikai logika első "igazi" rendszere (algebra helyett az analízis függvényfogalmára alapozva). A Sinn--Bedeutung--elmélet és motívumai. Filozófiatörténeti összefüggések: neokantianizmus, természettudományos pszichologizmus, Husserl. A logika és a matematika filozófiája; a logicizmus első bukása.

Források: Logika, szemantika, matematika; Az aritmetika alapjai; Logikai vizsgálódások.

A típuselméleti logika: kísérlet a logicizmus "kijavítására".

Források: Russell: "A típuselméletre alapozott matematikai logika"; Ramsey: "The Foundations of Mathematics".

Előfeltétel: FL-215 kollokvium.

Követelmény: a foglalkozásokon való aktív részvétel a források olvasása alapján, valamint a félév végén egy kiselőadás megtartása olyan témából, ami nem szerepelt az órán, de kapcsolódik a kurzus anyagához.

Időpont és hely: szerda 4-1/2 6, i ép. 266.

Mezei Balázs (2003-2004, 2. félév)
FL_350.48
Jan Patocka Husserl-értelmezései

Jan Patocka (1906-1977) a 20. századi cseh gondolkodás kiemelkedő képviselője, a cseh fenomenológiai filozófia meghatározó alakja. Edmund Husserl tanítványaként indult, majd élete végén recipiálta és továbbgondolta a fenomenológia posztusserliánus lehetőségeit. A kurzus során a hallgatók megismerkednek Patocka gondolkodásával, különös tekintettel a husserli gondolkodást illető tételeire. A magyar nyelven hozzaferhető elég nagy számú publikáció és tanulmány lehetővé teszi, hogy a hallgatók Patocka egész gondolkodásáról képet kapjanak és egy-egy, Husserlre vonatkozó gondolatát dolgozat formájában elemezzék. Jelentkezés: bmmezei@ludens.elte.hu

Követelmény:

A megadott irodalom alapos átgondolása, egy tetszőleges témaaspektus kiválasztása, és max. 10 normal oldalas (26 sor, egy sorban 60 leütés) dolgozat elkészítése a félév végéig. A megadott irodalom minden kötelező darabját el kell olvasni. A kurzusra jelentkezni lehet: bmmezei@ludens.elte.hu. A jelentkező hallgatók csak biztonságos szervert használjanak, és ne hallomásból nyert email-címre írjanak.

Elsődleges irodalom:

Patocka, Jan, 1996, Mi a cseh?, ford. Kiss Szemán R. és Német I., Pozsony: Kalligram.

Bacsó Béla (szerk.), 1997, Tanulmányok Jan Patockáról, az Atheneum és a Gond folyóirat közös száma (Gond 12-13), Budapest: Osiris. A szám írásokat tartalmaz mind Patockától, mind Patockáról.

Mezei Balázs, 1997, Thraszümakhosz és Szókratész: Patocka, a lélek gondozása és az etika antropológiai megalapozása, in: Bacsó 1997.

Mezei Balázs, 1998, A lélek és a másik: Jan Patocka és a fenomenológia, Budapest: Atlantisz. E könyvből kötelező elolvasni a Patockára vonatkozó tanulmányokat.

Ajánlott irodalom:

Patocka, Jan, Die natürliche Welt als philosophisches Problem, Stuttgart: Klett-Cotta, 1990.

Utószó: Husserl, Edmund, 1998, Az európai tudományok válsága és a transzcendentális fenomenológia, I-II, ford. Berényi G., Mezei B., et al., szerkesztette, utószóval és jegyzetekkel ellátta Mezei B., Budapest: Atlantisz.

Mezei, Balázs, Brentano, Cartesianism, and Jan Patocka", Brentano-Studien 7, 1995, 69-87.

Az ajánlott irodalmat nem kötelező elolvasni.

Logika a társadalomtudományi elméletépítésben
Elmélet-rekonstrukciótól az elmélet-konstrukcióig

FL-350

Pólos László docens

Kifejezetten kíváncs, hogy a hallgatók az alábbi szerzők legalább néhány művét ismerjék Weber, Durkheim, Parsons, Hayek, Simon (A több jobb!)
A kurzus során a hallgatóknak önálló tanulmányt kell készíteniük a társadalomtudományi elméletépítés témakörében.

Előfeltétel: FL-215, továbbá modális logikai ismeretek.

Követelmény: A jegy illetve kredit megszerzésének alapja az előadások anyagából tartott kollokvium (60%) és az elkészítendő tanulmány (40%)

Időpont: hétfő 13:00-16:00

FLN-350.30 [G, 30ó] 3 kredit = FL-350.50 [G, 2ó]

Csütörtök, 830 – 1000 I/208

Ruzsa Ferenc

Az ind filozófia

Tematika:

1. Filozófia keleten és nyugaton. A filozófia fogalma. Csak három helyen alakult ki önállóan bölcseleti hagyomány. A különböző kultúrkörök kategóriáinak viszonya egymáshoz: a fordítás problémája. A valláshoz való viszony különbségei; a tradicionalitás szerepe. A filozófia részterületeinek súlya, viszonyuk egymáshoz.
2. Előzmények. Bevezetés: India; népek, nyelvek, kultúrák; történelmi áttekintés; a vallás és a filozófia viszonya. Az előzmények: az Indus-völgyi és az árja népek világnézetének összehasonlítása, tipológiájuk. A Védák világszemlélete: régi és új istenek, a rita és a szóma; a filozofikus himnuszok, különösen a Purusa- és a Teremtés-himnusz. A mágikus-rituális spekulációk: a bráhmanák és az áranjakák; kozmogóniai elképzelések; a Brahma fogalmának kialakulása.
3. Az upanisadok; különösen a Brihad-áranjaka és a Cshándógja metafizikai és pszichológiai tanítása. A lélekvándorlás tana, eredete, implikációi: a karma és a nirvána.
4. A Buddha – szakítás a két nagy tradícióval: vallás – isten, hit, egyház, papok és hívők nélkül. A Buddha viszonya a filozófiához. Központi tanítások: a négy nemes igazság és a nemes nyolcúttú ösvény. Szenvedés – múlandóság – inszubsztancialitás. Lélekvándorlás lélek nélkül. A mahájána iskolái: az üresség-tan és a csak-észlelet tanítása.
5. A hinduizmus kialakulása, a teizmus jelentkezése; a Bhagavad-gítá. A panteizmus és a mindenütt-jelenválóság. A jóság, kötelesség, igazság és erény konfliktusa. A megváltásra törekvés és az evilági aktivitás összehétközése; a különböző tradíciók eklektikus kompromisszuma. A klasszikus, „ortodox” filozófiai rendszerek; viszonyuk egymáshoz és a hindu valláshoz.
6. A szánkhja és a jóga dualizmusa. A természetfilozófia: a guna-elmélet, a természet összetevőinek kifejlődése egymásból. Ismeretelmélet: a megbízható ismeret forrásai; a következtetés fajtái és az okság elemzése. A természet mint aktív princípium. A lélek-bizonyítások; a lélek és a tudat elválása. A pszichikus princípiumok burjánzása. A megváltás; technikák a lélek eloldására az anyagtól.
7. Az idealista monizmus: az advaita védánta iskola. Exegetikus filozófia vagy filozofikus exegézis? A lét és levés elválasztása. Az empirikus világ státusza (a májja): látszat, de nem hamis. Az egyetlen abszolútum; a tudatok sokasága és egyetlen lélek. A változatlan valóság és az időbeli jelenségvilág; a kettős igazság tana. A megváltás (móksha) értelme, lehetősége, módja.

Kötelező irodalom:

[A szögletes zárójelbe tett alternatívák csak kényszermegoldások – nem ajánlom őket.]

2. Puskás Ildikó: Istenek tánca. Rövid áttekintés az indiai vallásokról. Budapest 1984, 7-67., 94-123. o. vagy
Puskás Ildikó: Lélek a körforgásban. Budapest 2000, 13-214., 250-285. o.
Schmidt József: Az ind filozófia. 2. kiadás, Budapest 1991, 42-91. o. vagy
[Héjjas István: Ókori indiai bölcselet. Budapest 1994, 29-120. o.]
Fórizs László (ford.): Rigvéda. Teremtéshimnuszok. Budapest 1995, 99-149. o. vagy
Vekerdi József (szerk): Szanszkrit líra. (Himnuszok a Rigvédából, 9-60. o.) Bp. 1988.
3. Vekerdi József (ford.): Titkos tanítások. Válogatás az upanisadokból. Budapest 1987, 48-50., 60-69., 92-99. o. vagy
Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok. Bp. 1998, 52-55., 96-111., 242-255.o. vagy
[Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok I-III. Budapest 1992-94. II. kötet 73-82. o.;
III. kötet 36-38., 67-77. o.]
4. Schmidt József: Ázsia világossága. Buddha élete, tana és egyháza. Budapest 1924, 11-224. o. vagy
Ruzsa Ferenc: Gótama nem volt buddhista. In Századvég (új foly.) I/1. (1994 tavasz), 103-116. o. vagy
Küng, Hans – Bechert, Heinz: Párbeszéd a buddhizmusról. (Kereszténység és világvallások.) Budapest 1997, 17-39., 75-90., 125-146., 189-204. o.
Vekerdi József (ford.): Buddha beszédei. Budapest 1989, 45-49., 61-70., 77-89., 104-117., 136-145., 160-163. o. vagy
Tenigl-Takács László (szerk.): A buddhizmus alaptanításai a szentiratok tükrében. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, Budapest 1994, 10-32. o.
5. Vekerdi József (ford.): Bhagavad Gítá. A Magasztos Szózata. Budapest 1997, 6-19., 66-72. o. vagy
Vekerdi József –Lakatos István (ford.): A Magasztos Szózata. Bhagavad Gítá. Budapest 1987. (I., II., XI. ének) vagy
[Prabhupāda, A. C. Bhaktivedanta Swami: Az eredeti Bhagavad-gītā. The Bhaktivedanta Book Trust 1989, 51-175., 549-604. o.]
6. Ruzsa Ferenc: A klasszikus szánkhja filozófiája. Bp. 1997. 9-17., 43-113., 245-51. o. vagy
[Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Ísvarakrisna: A számvetés megokolása (Szánkhja-káriká). Budapest 1994, 15-44. o.]
Fórizs László (ford., jz.): A megszentelődés pátandzsala útja. In –: Dhammapada. Az erény útja. Budapest 1994, 179-197. o. vagy
Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Patandzsali: Az igazás szövétneke (Jóga-szútra). Budapest 1994, 47-102. o.
7. Ruzsa Ferenc (ford., jz.): Sankara: A Brahma-szútra magyarázata. Bp. 1996. 5-76. o.

Ajánlott irodalom:

- Dasgupta, Surendranath: A History of Indian Philosophy. Cambridge 1922.
- Frauwallner, Erich: Geschichte der Indischen Philosophie. Salzburg 1953-56. (History of Indian Philosophy. Ford. V. M. Bedekar. Delhi 1973.)
- Max Müller, Friedrich: The Six Systems of Indian Philosophy. London 1899.
- Radhakrishnan, Sarvepalli: Indian Philosophy. 2. kiadás, London 1929.
- Zimmer, Heinrich: Philosophies of India. Edited by Joseph Campbell. Princeton 1951.
- Mehlig, Johannes: Weisheit des alten Indien. Leipzig und Weimar 1987. Band 1. Vorbuddhistische und nichtbuddhistische Texte; Band 2. Buddhistische Texte.
- Potter, Karl (sorozatszerkesztő): Encyclopedia of Indian Philosophies. (Eddig 7 kötet jelent meg.) Princeton – Delhi 1970-1996.
- Radhakrishnan, Sarvepalli & Moore, Charles A.: A Sourcebook in Indian Philosophy. Princeton 1957. (reprint 1989.)
- Tenigl-Takács László (szerk.): India bölcsessége. Budapest 1994. (II. rész)
- Olivelle, Patrick: Upaniṣads. Oxford University Press 1996.
- Téchy Olivér: Buddha. Budapest 1986.
- Govinda, Láma Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje és annak szisztematikus bemutatása az Abhidhamma hagyománya alapján. Budapest 1992.
- Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Budapest 1997.
- Fehér Judit – Horváth Z. Zoltán (szerk.): Buddhista logika. (Történelem és kultúra 12.) Bp. 1995.
- Fehér Judit (szerk.): Tibeti buddhista filozófia. (Történelem és kultúra 11.) Budapest 1994.
- Tenigl-Takács László (ford. és komm.): Gótama: A logika szövétnéke. Budapest 1992.
- Eliade, Mircea: A jóga. Halhatatlanság és szabadság. Budapest 1996.
- Thibaut, George (ford.): The Vedānta-Sūtras of Bādarāyana with the Commentary by Śaṅkara. Oxford 1890.
- Fajd Ernő (ford. és komm.): Sankara: A védánta filozófiája. Budapest 1996.

Számonkérés:

Gyakorlati jegyet kollokvium-szerű beszámoló alapján, vagy az egyik témakört meggyőzően tárgyaló 5-10 oldalas dolgozatra lehet kapni.

Megjegyzés. Aki később felveszi a „Keleti filozófia (Kína)” c. előadást, a kollokviumon ott már csak kínai filozófiából vizsgázik.

Erdélyi Ágnes
2004 tavasz
Idő: csütörtök 14-től 15 óra 30-ig
Hely: II. em. 215-ös szoba
Kód: FL-350.51 (emelt szintű szeminárium)
Filozófiai szakfordítás

A kurzus feltétele: szakszövegolvasás 1 (gyakorlati jegy)
szakszövegolvasás 2 (kollokvium)
legalább középfokú angol- vagy francia- vagy német nyelvismeret

Témák:

- a fordítás elméleti problémái (a szemináriumhoz földolgozandó szakirodalom megtalálható a könyvtárban)
- a magyarra fordítás általános problémái
- a filozófiai szakfordítás speciális problémái
- fordítási gyakorlatok

Követelmények: aktív részvétel a szeminárium munkájában; fordítási gyakorlatok elvégzése; szemesztervégi szóbeli beszámoló a megadott elméleti szakirodalomból.

Jegyszerzés módja: a jegyet a résztvevők a szemináriumi munkára, a fordításokra és a szemesztervégi beszámolóra kapják.

3. LECTURA DANTIS: POÉTIKA ÉS FILOZÓFIA AZ ISTENI SZÍNJÁTÉKBAN
FL-350.52
(2003/2004. II. félév)

Vezető: Kelemen János, egyetemi tanár.

Hely és időpont: Múzeum krt. 4/i. Filozófiai Intézet, I. em. 122-123., kedd 10.00.-
11.30.

Tematika:

A szövegolvasó szemináriumon az Isteni színjáték következő énekeinek olvasására kerül sor:

Pokol, I. II. XXVI.

Purgatórium, I. XII. XXIV.

Paradicsom, I. II. IV. XVII. XXVI. XXXIII.

A kijelölt énekek elemzése során a mű alapjául szolgál poétikára, valamint a mű teológiai és filozófiai tartalmára vonatkozó kérdések lesznek a középpontban.

Háttérolvasmány: részletek a Vendégségből, A nép nyelvén való ékesszólásból, Az egyeduralomból és a XIII. levélből. (In: Dante Összes Művei)

Ajánlott irodalom:

A Helikon 2001/2-3. Dante-számából (Kelemen János, szerk., „Dante a XX. században”) kijelölendő tanulmányok.

Mezei Balázs (2003-2004, 2. félév)
FL-350.55
Alvin Plantinga teisztikus filozófiája

A kurzus során megismerkedünk Alvin Plantinga, a kortárs teisztikus filozófia kiemelkedő alakjának gondolkodásával. A kurzus Plantinga angol nyelvű szövegeinek olvasására koncentrál, melyek tematikus elemzése a kurzust felvevő hallgatók feladata. A segítséget a szempontok megadása, a magyar nyelven elérhető, kis számú másodlagos irodalom, illetve a kérdésekre adott tanári kommentár jelenti. Csak olyan hallgatók jelentkezzenek, akik megfelelő angol nyelvi ismerettel bírnak. Jelentkezés: bmmezei@ludens.elte.hu

Követelmény:

A megadott irodalom alapos átgondolása, egy tetszőleges témaaspektus kiválasztása, és max. 10 normal oldalas (26 sor, egy sorban 60 leütés) dolgozat elkészítése a félév végéig. A megadott irodalom minden darabját kötelező elolvasni. Az angol szövegeket a hallgatók a tanártól kapják email formában. A kurzusra jelentkezni lehet: bmmezei@ludens.elte.hu. A jelentkező hallgatók csak biztonságos szervert használjanak, és ne hallomásból nyert email-címre írjanak.

Irodalom:

Plantinga, Alvin: Theism, Atheism, and Rationality
Plantinga, Alvin: Advice to Christian Philosophers
Plantinga, Alvin: On Christian Scholarship
Plantinga, Alvin: Intellectual Sophistication and Basic Belief in God

Mezei Balázs, A teizmus racionalitása, in: Uő: Vallás és hagyomány, Budapest: L'Harmattan, 2003, pp. 44-61.

Mezei Balázs, Református és katolikus ismeretelmélet, in: Vallás és hagyomány, Budapest: L'Harmattan, 2003, pp. 61-75.

Olay Csaba:

ARISZTOTELÉSZ HERMENEUTIKAI AKTUALITÁSA

hétfő: 12.00-13.30

(FL-350.56)

A kurzus azt a kérdést vizsgálja, milyen szerepet játszik Arisztotelész a Gadamer által kidolgozott filozófiai hermeneutikában. Az arisztotelészi filozófiából egyrészt a gyakorlati filozófia gondolköre, másrészt a mimézis kulcsfogalmával építkező művészetfelfogás áll Gadamer érdeklődésének homlokterében. A gyakorlati filozófia felelevenítése alkalmat ad kitekintésre párhuzamos XX. századi fejlemények irányába (pl. H. Arendt *Vita Activa. Vom tätigen Leben*).

Irod.:

- Arisztotelész: Nikomakhoszi etika. Európa, Budapest 1987. I-II, VI könyv, 5-53.o., 157-177.o.

- Arisztotelész: Poétika (több kiadás)

- H.-G. Gadamer: Igazság és módszer. Gondolat, Budapest 1984. 76-107.o., 191-264.o.

Tatár György
FLN-232.04 / FL-350.57
Dialógus-filozófia (szeminárium)

Az órákon néhány kiválasztott szöveg elolvasása és megbeszélése történik Martin Buber, Franz Rosenzweig és Ferdinand Ebner műveiből. A szövegek alapján a huszadik századi vallásfilozófia ún. dialogikus fordulatával ismerkedünk meg, különös tekintettel a szóban forgó gondolkodók viszonyára a bibliai szöveghez. Tárgyalni fogjuk a szerzők saját vallási álláspontját, és annak filozófiai megjelenését, valamint helyüket, ill. részleges elhelyezhetetlenségüket a filozófia történetében. Kitekintés Lévinasra.

A jegy megszerzése az órákon való részvétel alapján, esetleg dolgozattal történik.

Irodalom: Martin Buber: Én és Te. Európa, 1991. Ford.: Bíró Dániel.
Ferdinand Ebner: A szó és a szellemi valóságok. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.
Ford.: Hidas Zoltán.
Franz Rosenzweig: Nem hang és füst. Holnap Kiadó, 1990. Ford.: Tatár György.

FL-350.58

Steiger Kornél

A filozófiatörténet története

hely, idő: megbeszélés szerint.

Az órán a filozófiatörténet történetének egy fontos fejezetét, a hérakleitoszi filozófia antik és újkori recepcióját tanulmányozzuk a következő szövegek alapján:

Sextus Empiricus: *Adversus mathematicos* 7, 126 skk.

Diogenész Laertiosz 9,1 (Hérakleitosz életrajza)

Henricus Stephanus: *Poesis philosophica* (1573) 129-155. old.

J. J. Brucker: *Historia critica philosophiae* (1742) I. köt. 1208-1227. old.

Dietrich Tiedemann: *Geist der spekulativen Philosophie* (1797) Hérakleitosz-fejezete

Ezek az írások szándékuk szerint a hérakleitoszi gondolkodást a maga teljességében mutatják be. Tanulságos lesz megvizsgálni, hogyan módosul (bővül és szűkül) ez a kép, mit vesz át egy szerző hivatkozott elődeitől és mit hagy ki, melyek azok a közhelyek, amelyek – esetleg funkciójukat veszelve – tovább élnek

Az osztályozás az órai munka alapján történik.

Szalai Miklós:

Istenérvek (Az istenkérdés racionális megközelítése)

tanév, II. Félév

FL-350.62

Az istenkérdés életünkben. A népi vallás, a teológia és a filozófia istenfogalma

Az ontológiai istenérv

A kozmológiai érvek (kontingencia-érvek és Kalám-típusú érvek).

A teleológiai érvek (teleológia az élővilágban, a természeti törvények, az antropikus elv)

A vallási tapasztalatból vett érvek

A csodák kérdése

Morális érvek

Pragmatikus érvek (Pascal és James)

Fideizmus és a hit mint "egzisztenciális döntés"

Érvek Isten létezésére ellen: a rossz problémája és a teodiceák

Érvek Isten létezésére ellen: a rossz problémája és a "defenzív szkepszis"

Az isteni rejtettségéből vett érvek.

Irodalom: R. Swinburne: The Existence of God, J. L. Mackie: The Miracle of Theism,

M. Martin: "Atheism: a philosophical justification".

A számonkérés formája: szóbeli vizsga.

Inkomplett elméletek
FL-350.63
Csaba Ferenc mb.ea.

Tematika:

A nemteljességi tételek Smullyan-féle „episztemológiai” interpretációja
Az aritmetika formális elméletei
Tarski tétele
A szintaxis aritmetizálása
A Gödel- és a Rosser-féle eldönthetetlen mondatok
A konzisztencia bizonyíthatatlansága
A nemteljességi tételek „filozófiai konzekvenciái”

Előfeltétel: FL-215
Követelmény: beszámoló

Időpont: csütörtök, 18.00.